Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ. ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

του

ΖΗΝΩΝΑ ΨΑΘΙΤΗ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο (LLM)

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

ΕΤΟΣ 2014

Υποβληθείσα στη Σχολή Νομικών και Κοινωνικών Επιστημών

σε μερική εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτηση

του Πτυχίου του

LLM

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ. ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Διπλωματική Εργασία του Ζήνωνα Ψαθίτη

Επιβλέπων Καθηγητής: ***Κωνσταντίνος Αθανασόπουλος***

Εξεταστική Επιτροπή

Κοσμήτορας/Διευθυντής Προγράμματος

Ευχαριστίες

Πρώτα θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου κύριο Κωνσταντίνο Αθανασόπουλο, κυρίως για τη στήριξη, ενθάρρυνση και εμπιστοσύνη που μου έδειξε, κατά τη διάρκεια υλοποίησης της διπλωματικής εργασίας. Όπως επίσης και για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση του, στην επίλυση διάφορων ζητημάτων.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και ιδιαίτερα την σύζυγο μου για την υπομονή, κατανόηση αλλά και στήριξη που μου παρείχαν καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος θα ήταν παράληψη μου να μην εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την Υπηρεσία μου για όλες τις αναγκαίες διευκολύνσεις που μου παρείχε, καθώς και προς τους αγαπητούς μου συναδέλφους για την πολύτιμη στήριξη και βοήθεια τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ενοποίηση ξεκίνησε να υφίσταται ως έννοια από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και ειδικότερα μετά τη διάσκεψη του Μάαστριχτ. Οι λαοί της Ευρώπης κατάλαβαν πως μόνο ενωμένοι θα μπορούν να ενδυναμώσουν τις εθνικές τους οικονομίες και να τις θωρακίσουν απέναντι σε εξωτερικούς κινδύνους. Το 2001, το ενιαίο νόμισμα το «ευρώ» ήρθε ως επιστέγασμα όλων αυτών των δράσεων.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθούν να απαντηθούν μια σειρά από ερωτήματα όπως τα παρακάτω: είναι η Ευρωζώνη μια άριστη νομισματική περιοχή η οποία να προσφέρει ασφάλεια και ευημερία στις οικονομίες των κρατών – μελών; Ποιο το όφελος και ποιο το κόστος για την ελληνική οικονομία από τη συμμετοχή της στην ένωση αυτή;

Λέξεις Κλειδιά: Ελλάδα, Ευρωζώνη, Ευρώ, Ευρώπη, οικονομία, νόμισμα, πολιτική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ 5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ 7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ 8
1.1 Η πορεία προς τη νομισματική ένωση 8
1.2 Από την τελωνειακή στην νομισματική ένωση 10
1.3 Η συνθήκη του Μάαστριχτ 12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ 17
2.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης 17
2.2 Χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης 17
2.3 Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση (2007-2008) 18
2.4 Η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα 21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ 23
3.1 Τα πλεονεκτήματα μιας νομισματικής ένωσης για τα κράτη μέλη 23
3.1.1 Άμεσα οφέλη από την εξάλειψη του κόστους συναλλαγών 23
3.1.2 Έμμεσα οφέλη από την εξάλειψη του κόστους συναλλαγών 25
3.1.3 Τα πλεονεκτήματα ενός διεθνούς νομίσματος 25
3.2 Σύγκριση κόστους και οφέλους από τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης για τα κράτη – μέλη 27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ. ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΖΗΜΙΕΣ 31
4.1 Είναι σήμερα η ευρωζώνη μια άριστη νομισματική περιοχή; 32
4.2 Η Ελλάδα στη ζώνη του ευρώ 37
4.2.1 Οι ανισορροπίες στο δημόσιο χρέος και στο δημοσιονομικό έλλειμμα 38
4.2.1.1 Δημόσιο χρέος και πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα 38
4.2.1.2 Η εξέλιξη του δημόσιου χρέους από το Μάαστριχτ (1992) έως και το 2012 42
4.2.1.3 Πρωτογενές πλεόνασμα / έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού 44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ. ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ 47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 51

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία αυτή αναλύεται η ιδέα για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης καθώς και η συμμετοχή της Ελλάδας στη ζώνη των χωρών του ευρώ. Ειδικότερα, εξηγείται εάν η ευρωζώνη με τη μορφή που δημιουργήθηκε αποτέλεσε το σωστό τρόπο οικονομικής ενοποίησης των κρατών της Ευρώπης και εάν η Ελλάδα μακροπρόθεσμα βγήκε ωφελημένη από τη συμμετοχή της σε αυτή.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιγράφεται η διαδικασία της διαμόρφωσης της ευρωζώνης καθώς και η πορεία που ακολουθήθηκε προς τη νομισματική ενοποίηση. Στο κομμάτι αυτό μελετάται η τελωνειακή ένωση ως προπομπός της ΟΝΕ, ο ρόλος τη συνθήκης του Μάαστριχτ καθώς και η σημασία της ΕΚΤ στην ολοκλήρωση της προσπάθειας αυτής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση της τρέχουσας οικονομικής κρίσης και πως αυτή έχει αποτυπωθεί στις χώρες της ευρωζώνης. Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά στο πως ορίζεται μια οικονομική κρίση καθώς και στους παράγοντες που την προκαλούν. Ακόμη εξηγείται το φαινόμενο της ελληνικής κρίσης.

Το τρίτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται στη θεωρητική προσέγγιση σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης για τα κράτη – μέλη.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος της Ελλάδας στη ζώνη το ευρώ καθώς και τα οφέλη όπως και οι ζημιές που προκάλεσε στην εθνική οικονομία η ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ευρωζώνης και την ικανότητα της στην επίτευξη του στόχου της. Επίσης, εξηγείται το παρόν και το μέλλον της ένωσης όπως και ο ρόλος της Ελλάδας μέσα σε αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

1.1 Η πορεία προς τη νομισματική ένωση

Με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ) την δεκαετία του 1950, τα Ευρωπαϊκά Κράτη που συμμετείχαν σε αυτή[1] αποφάσισαν να θέσουν τις βάσεις για την δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου στην Ευρώπη, ο οποίος και θα χαρακτηριζόταν από την άσκηση κοινών οικονομικών πολιτικών εκ μέρους των κρατών μελών[2].

Η ανάγκη για την εισαγωγή ενός ενιαίου νομίσματος, βάσει του οποίου θα πραγματοποιούνταν οι οικονομικές συναλλαγές στα πλαίσια του σχεδιαζόμενου ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου, στηριζόταν στην εμπειρία της επίτευξης μιας αξιοθαύμαστης οικονομικής ανάπτυξης που βίωσαν τα ευρωπαϊκά κράτη μεταπολεμικά ως συνέπεια της νομισματικής σταθερότητας που προέκυψε με την συμμετοχή των νομισμάτων τους στο σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton – Woods. Οι εξαιρετικές μακροοικονομικές επιδόσεις ορισμένων από τις σημαντικότερες δυτικές οικονομίες, μπορούν να διαπιστωθούν εύκολα στα πλαίσια του Πίνακα 1 που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Μακροοικονομικά στοιχεία χωρών

	Ρυθμός Μεταβολής Α.Ε.Π (%) [1]		**Ανεργία (%) [2]**		**Διμερής Συν/κη ισοτιμία ανά $ Η.Π.Α[3]**	
Χώρα	1951-60	1961-70	1951-60	1961-70	1951-60	1961-70
Γαλλία	4.40	5.50	1,13	1,64	3,8684	5,0245
Γερμανία	8	4.17	2,49	0,80	4,99	3,9637
Ιαπωνία	9.70	9.06	2,10	1,24	360,22	360
Ιταλία	6.81	5.48	7,79	5,16	624,482	625
Μ. Βρετανία	3.05	4.02	1,39	1,70	0,3571	0,3755

[1] Τα κράτη που προχώρησαν στην υπογραφή της ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης (25/3/1957) ήταν τα εξής: 1. Βέλγιο, 2. Γαλλία, 3. Δυτ. Γερμανία, 4. Ιταλία, 5. Λουξεμβούργο, 6. Ολλανδία

[2] Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε στην ακόλουθη ιστοσελίδα: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_el.htm

Η.Π.Α	3.26	5	5,10	4,73	1.0000	1.0000

Πηγές: (i) Ανεργία: http://stats.oecd.org (Labor – Annual Force Statistics), (ii) Επίπεδο Α.Ε.Π: https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ggdc.net%2Fmaddison%2FHistorical_Statistics%2Fhorizontal-file_02-2010.xls&ei=xuvGUtqiNOGw0QXOiAE&usg=AFQjCNFFKKZ1UysTOutlY4NsZF9qwdu2Hg

(iii) Διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες :http://fx.sauder.ubc.ca/etc/USDpages.pdf

Σημειώσεις:

[1] Το Α.Ε.Π. μετράται σε εκατομμύρια διεθνή δολάρια του Geary-Khamis

[2] Η ανεργία αφορά το ποσοστό του αστικού εργατικού δυναμικού που δεν απασχολείται

[3] Οι διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες αφορούν μέσες ετήσιες τιμές έναντι του δολαρίου των Η.Π.Α.

Από τα στοιχεία του Πίνακα 1 παρατηρούμε πως συνολικά το επίπεδο της οικονομικής μεγέθυνσης αυξήθηκε αισθητά σε όλες τις εξεταζόμενες χώρες τη δεκαετία 1961-1970 συγκριτικά με αυτή του 1951-1960.

Ειδικότερα:

- Στη Γαλλία, παρατηρείται σταθερή αύξηση του ΑΕΠ τη δεύτερη δεκαετία και σταθερότητα στο χαμηλό ποσοστό ανεργίας. Υπάρχει όμως μια μικρή υποτίμηση του γαλλικού φράγκου έναντι του αμερικανικού δολαρίου
- Στη Γερμανία τη δεκαετία του 1961 – 1970 το ΑΕΠ της χώρας μειώνεται σχεδόν στο μισό ενώ παράλληλα μειώνεται θεαματικά η ανεργία από 2,49 σε 0,8% και το νόμισμα της ανατιμάται έναντι του δολαρίου
- Παρατηρείται μια μικρή υποχώρηση του ΑΕΠ της Ιαπωνίας τη δεύτερη δεκαετία, ο δείκτης ανεργίας μειώνεται και διατηρείται περίπου σταθερή την ισοτιμία του νομίσματος της με το δολάριο
- Το ΑΕΠ της Ιταλίας μειώνεται σχεδόν κατά μία μονάδα κατά τη δεύτερη δεκαετία. Η Ιταλία μειώνει την ανεργία κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες (από

7,78 σε 5,15%) και διατηρεί σταθερή την ανταγωνιστικότητα του νομίσματος της

- Η Μ. Βρετανία, αυξάνει και αυτή κατά 40% περίπου το ΑΕΠ της, προκαλείται βέβαια μια μικρή αύξηση της ανεργίας κατά 0,4% όμως καταφέρνει να διατηρήσει την συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος της σε πολύ χαμηλά επίπεδα έναντι του αμερικανικού δολαρίου
- Τέλος, οι Η.Π.Α καταφέρνουν να αυξήσουν το ΑΕΠ τους κατά 25% τη δεκαετία του 1961-1970 πετυχαίνοντας ταυτόχρονα και μια μείωση της ανεργίας από το 5,09 σε 4,72%.

1.2 Από την τελωνειακή στην νομισματική ένωση

Στο στάδιο της τελωνειακής ένωσης οι μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών είναι ακόμη δυνατές και μέχρι ένα σημείο επιθυμητές, γιατί τα κράτη μέλη διατηρούν την αυτονομία των οικονομικών πολιτικών τους και μπορούν χάρη σε αυτές τις μεταβολές να προσαρμόσουν τις οικονομίες τους στις νέες συνθήκες του ανταγωνισμού μεταξύ τους και με τα υπόλοιπα κράτη.

Στη διαδικασία της κοινής αγοράς όμως οι αλλαγές των συναλλαγματικών τιμών γίνονται όλο και πιο ενοχλητικές για τους εταίρους[3]. Ενώ ίδιοι κανόνες ανταγωνισμού πρέπει να ισχύουν σε μια κοινή αγορά, έτσι ώστε η υποτίμηση του νομίσματος σε ένα κράτος – μέλος να μπορεί να δώσει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις αυτού. Όμως από την άλλη μεριά η ανατίμηση του νομίσματος σε ένα άλλο κράτος - μέλος μπορεί να παρενοχλήσει τις εξαγωγές του. Πράγματι, υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους μια τελωνειακής ένωσης έχει αποτελέσματα ισοδύναμα με την επιβολή τελωνειακών δασμών σε όλα τα εισαγόμενα είδη και την επιδότηση όλων των εξαγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Αντίστροφα, η υπερτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους σημαίνει περιορισμό των εξαγωγών και ενθάρρυνση των εισαγωγών καταστάσεις που παρενοχλούν τις οικονομικές δραστηριότητες στο κράτος αυτό.

Μια ενιαία αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα είναι εκτεθειμένη σε νομισματικούς και οικονομικούς κινδύνους. Στο νομισματικό σχεδιασμό, εξαιτίας της δυνατότητας μεταβολής προς τα πάνω ή προς τα κάτω της τιμής ορισμένων νομισμάτων των κρατών μελών υπάρχει συναλλαγματικός κίνδυνος στις πωλήσεις με πίστωση σε εταίρο άλλου κράτους μέλους πράγμα που περιορίζει πολύ αυτού του είδους της

[3]Παπαδήμος Λ. (2000), «Από τη δραχμή στο ευρώ», Οικονομικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος, Νο 15, σελ 9-13

συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών. Είναι γεγονός πως μια μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών μπορεί να αλλάξει σημαντικά την ισορροπία των συμβάσεων μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων όμως μπορεί να επηρεάσει τον σχετικό πλούτο των πολιτών και την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών[4].

Οι νομισματικές διακυμάνσεις μπορούν να βλάψουν τόσο αυτούς οι οποίοι και προσπαθούν να χρηματοδοτήσουν τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό με την εξαγωγή κεφαλαίων από τη χώρα τους, όσο και από εκείνους οι οποίοι χρησιμοποιούν ως χρηματοδοτική πηγή τη χώρα προορισμού. Στη περίπτωση αυτή η υποτίμηση στη χώρα του επενδυτή σημαίνει υψηλότερες αποσβέσεις και επομένως υψηλότερο κόστος των επενδύσεων από το αρχικά προβλεπόμενο.

Για όλους αυτούς τους λόγους, οι επιχειρήσεις οι οποίες δρουν σε μια κοινή αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα διστάζουν να κάνουν επενδύσεις σε εταιρικές χώρες ή να δανειστούν σε αυτές κεφάλαια για τις επενδύσεις τους. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος μειώνει έτσι την αλληλεπίδραση των χρηματαγορών και επομένως την οικονομική ανάπτυξη σε μια κοινή αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα.

Από οικονομικής πλευράς εάν η κοινή αγορά αποτελούνταν από αυτόνομες αγορές, ως συνέπεια των διαφόρων οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών τα πλεονεκτήματα που θα αναμένονταν από αυτήν ιδίως η ανάπτυξη και η σταθερότητα της οικονομίας θα μειωνόταν κατά πολύ. Πράγματι, η μεγάλη εξάρτηση μεταξύ των οικονομιών των κρατών μιας κοινής αγοράς επιταχύνει τη μετάδοση των κυκλικών διακυμάνσεων και των αποτελεσμάτων των μέτρων που λαμβάνονται. Η υλοποίηση των στόχων ενός κράτους - μέλους της ένωσης βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν και στα υπόλοιπα κράτη - μέλη. Μια κακή συγκυρία σε ένα κράτος μέλος οδηγεί σε μείωση των εισαγωγών του από τα άλλα κράτη μέλη της κοινής αγοράς, τα οποία υποφέρουν με τη σειρά τους.

Αρνητικά αποτελέσματα θα μπορούσαν επίσης να προκύψουν από τις διαφορές των εθνικών συγκυριακών πολιτικών. Έτσι, η ατελής ολοκλήρωση η οποία και χαρακτηρίζει μια κοινή αγορά προκαλεί ασταθείς και μακροχρόνια δυσβάστακτες καταστάσεις για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών. Αυτές δεν είναι πλέον αποτελεσματικές για την αντιμετώπιση συγκυριακών προβλημάτων γιατί ορισμένα αίτια αυτών βρίσκονται ήδη εκτός του ελέγχου των εθνικών αρχών, ιδίως

[4]Dima C. (2004), "The History of Euro" In Eng. Ioan – Lucian BOLUNDUT (eds) Annals of the University of Petrosani, vol. IV, pp. 66-67, Petrosani: UniversitasPublising House

οι τελωνειακοί δασμοί οι περιορισμοί των εισαγωγών και τα κίνητρα των εξαγωγών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η αυξανόμενη αλληλεπίδραση των οικονομιών μέσα σε μια κοινή αγορά προκαλεί την εξασθένιση της αυτοδυναμίας των εθνικών συγκυριακών πολιτικών.

Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι από τη δεκαετία του 1980 και μετά, το μονεταριστικό υπόδειγμα έχει επικρατήσει ως εργαλείο χάραξης νομισματικής πολιτικής εκ μέρους των Κεντρικών Τραπεζών, ενώ η μονεταριστική οικονομική ανάλυση και οι απορρέουσες νομισματικές επιταγές έχουν αναδειχθεί ως κυρίαρχές κατά τη χάραξη των ακολουθούμενων οικονομικών πολιτικών.

Επομένως, προκειμένου να μοιάσουν οι συνθήκες της κοινής αγοράς με εκείνες μιας εσωτερικής αγοράς πρέπει να εκλείψουν οι συναλλαγματικές μεταβολές οι οποίες και διαταράσσουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις, αλλάζοντας έτσι με απρόβλεπτο ρυθμό την αποδοτικότητα τους. Έτσι προκειμένου να λειτουργήσουν αποτελεσματικά ως μια νομισματική ένωση, τα κράτη μέλη μιας ενιαίας αγοράς πρέπει να καθορίσουν αμετάκλητα τις συναλλαγματικές ισοτιμίες για τα νομίσματα τους ή καλύτερα να αποκτήσουν ένα κοινό νόμισμα. Το ενιαίο νόμισμα επιτρέπει μια πραγματική σύγκριση των τιμών μέσα στην εσωτερική αγορά, είναι ένα από τα κύρια νομίσματα των συναλλαγών και των αποθεμάτων στο κόσμο και τέλος επιτρέπει στους Ευρωπαίους πολίτες να εξοφλούν στο νόμισμα τους τις εισαγωγές τους από τρίτες χώρες.

Με άλλα λόγια το ενιαίο νόμισμα είναι αναγκαίο στοιχείο μιας πραγματικής ενιαίας αγοράς. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα κράτη μέλη της κοινότητας ενόψει της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς αποφάσισαν τον Δεκέμβριο του 1999 στο Μάαστριχτ να προχωρήσουν προς την οδό της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

1.3 Η συνθήκη του Μάαστριχτ

Το Δεκέμβριο του 1991 οι αρχηγοί των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν μια ιστορική σύμβαση στην ολλανδική πόλη Μάαστριχτ. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ δεν ασχολήθηκε αμιγώς με τα νομισματικά θέματα. Παρόλα αυτά είναι η γνωστή ως η συμφωνία που έθεσε τις βάσεις για την νομισματική ένωση

(Ευρωζώνη). Η στρατηγική της Συνθήκης του Μάαστριχτ για την πορεία προς τη νομισματική ένωση στην Ευρώπη στηρίχθηκε σε δύο αρχές.

1. Η μετάβαση προς τη νομισματική ένωση προγραμματίστηκε να είναι σταδιακή και να διαρκέσει πολλά χρόνια.Ησυνθήκη ορίζει τρία στάδια στη διαδικασία που οδηγεί προς τη νομισματική ένωση. Στο πρώτο στάδιο, το οποίο και είχε ξεκινήσει από την 1η Ιουλίου του 1990, οι χώρες – μέλη προχώρησαν στη κατάργηση όλων των ελέγχων στις κινήσεις κεφαλαίου μεταξύ τους. Επίσης, η νομισματική συνεργασία ανάμεσα στις κεντρικές τράπεζες των κρατών ενισχύθηκε. Στη διάρκεια του πρώτου σταδίου το οποίο και διήρκησε έως την 31η Δεκεμβρίου 1993 υπήρχε η δυνατότητα να οριστούν εκ νέου οι συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Το δεύτερο στάδιο της δημιουργίας της ΕΝΕ ξεκίνησε την 1η Ιανουαρίου 1994. Τότε δημιουργήθηκε ένας νέος θεσμός το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο (ΕΝΙ) το οποίο και αποτέλεσε την πρώιμη μορφή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Οι λειτουργίες του ΕΝΙ ήταν περιορισμένες και αποσκοπούσαν κυρίως στην ενδυνάμωση της νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών των κρατών – μελών.

Το τρίτο και τελευταίο στάδιο της νομισματικής ενοποίησης ξεκίνησε την 1η Ιανουαρίου 1999. Μέσα σε αυτό το μήνα οι συναλλαγματικές ισοτιμίες ανάμεσα στα εθνικά νομίσματα καθορίστηκαν οριστικά και αμετάκλητα. Επίσης, μέσα στο 1999 ξεκίνησε να λειτουργεί επίσημα και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) η οποία και εξέδωσε το ευρώ ως το κοινό νόμισμα της νομισματικής ένωσης[5].

2. Η ένταξη στην ένωση θα γινόταν με την προϋπόθεση ότι θα ικανοποιούνταν τα κριτήρια σύγκλισης

Τον Ιανουάριο του 1999, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες ανάμεσα στα εθνικά νομίσματα και το ευρώ καθορίστηκαν αμετάκλητα και το ύψος αυτών παρουσιάζεται στο πίνακα 2 που ακολουθεί.

Πίνακας 2: Αμετάκλητες συναλλαγματικές ισοτιμίες ευρώ με εθνικά νομίσματα των χωρών της Ευρωζώνης

[5] http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/escb_web_2011el.pdf?347fee7aa23cc06485f888731981b482 (σελ. 5 και 6)

Χώρα	**Νόμισμα**	**Αμετάκλητη Ισοτιμία με ευρώ**
Ελλάδα	Δραχμή	340,750
Αυστρία	Σελίνι	13,76
Βέλγιο	Φράγκο	40,33
Φιλανδία	Μάρκο	5,94
Γαλλία	Φράγκο	6,55
Γερμανία	Μάρκο	1,95
Ιρλανδία	Λίρα	0,78
Ιταλία	Λιρέτα	1936,27
Λουξεμβούργο	Φράγκο	40,33
Ολλανδία	Φιορίνι	2,20
Πορτογαλία	Εσκούδο	200,482
Ισπανία	Πεσέτα	166,386
Κύπρος	Λίρα	0,58
Εσθονία	Κορώνα	15,64
Μάλτα	Λίρα	0,42
Σλοβακία	Κορώνα	30,12
Σλοβενία	Τόλαρ	239,640

Πηγή: www.bankofgreece.gr

Όμως η μετάβαση προς αυτό το τελικό στάδιο της νομισματικής ένωσης θα υλοποιούνταν πάνω από μια σειρά κριτηρίων σύγκλισης. Έτσι μια χώρα θα μπορούσε να ενταχθεί στην Ευρωζώνη εφόσον ικανοποιούσε μια σειρά από κριτήρια τα οποία ήταν[6]:

1. Το ύψος του πληθωρισμού της δεν υπερβαίνει κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 1,5% το μέσο όρο των τριών χαμηλότερων επιπέδων πληθωρισμού σε χώρες-μέλη του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συμφώνου (ΕΝΣ)

[6] Χριστοδουλίδης Θ. – Στεφάνου Κ., (2006), Η συνθήκη του Μάαστριχτ, εκδόσειςΣιδέρης

2. Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν υπερβαίνουν κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 2% το μέσο όρο των αντίστοιχων επιτοκίων στις χώρες-μέλη με τα τρία χαμηλότερα επίπεδα πληθωρισμού
3. Έχει ενταχθεί στο μηχανισμό συναλλαγματικής ισοτιμίας του ΕΝΣ και δεν έχει προβεί σε υποτίμηση μέσα σε δύο χρόνια πριν από την ένταξη της στην ένωση
4. Το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού δεν υπερβαίνει κατά ποσοστό υψηλότερο του 3% του ΑΕΠ
5. Το δημόσιο χρέος της δεν υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ

Όπως γίνεται αντιληπτό ορίστηκαν ιδιαίτερα αυστηρά δημοσιονομικά κριτήρια προκειμένου να μπορέσει ένα κράτος να γίνει μέλος της ευρωζώνης. Αυτό έγινε προκειμένου να θωρακιστεί η ανταγωνιστικότητα του νέου, ενιαίου νομίσματος τόσο στις αγορές όσο και απέναντι στο δολάριο.

Έτσι το Μάιο του 1998 κρίθηκε πως έντεκα χώρες της ΕΕ (Αυστρία, Βέλγιο, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία) πληρούσαν αυτά τα κριτήρια σύγκλισης. Η Ελλάδα αν και δεν ικανοποιούσε τότε τα κριτήρια αυτά, τα ικανοποίησε αργότερα με αποτέλεσμα να ενταχθεί και αυτή στην Ευρωζώνη πριν το 2002. Αξιοσημείωτο είναι πως τρεις χώρες (Σουηδία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο) αν και ικανοποιούσαν τα κριτήρια ένταξης ζήτησαν να εξαιρεθούν από την Ευρωζώνη.

Με τον τρόπο αυτό συνεχίστηκε η διαδικασία της νομισματικής ενοποίησης και από την 1η Ιουλίου 2002 και μετά με νομοθετική πράξη δημιουργείται η νομισματική ένωση (Ευρωζώνη) στην οποία το ευρώ είναι το μοναδικό νόμισμα που διαχειρίζεται μια κεντρική τράπεζα, η ΕΚΤ[7].

Στη διάσκεψη κορυφής των αρχηγών – κρατών στη Μαδρίτη, το Δεκέμβριο του 1995, επιτεύχθηκαν και άλλες συμφωνίες σχετικά με το χαρακτήρα του τρίτου σταδίου της ενοποίησης. Αρχικά, αποφασίστηκε να ονομαστεί ευρώ το καινούργιο νόμισμα. Ακόμη, το τρίτο στάδιο χωρίστηκε στις εξής φάσεις[8]:

Φάση 1: Από την 1/1/1999 έως και την 31/12/2001 το ευρώ δεν είχε φυσική μορφή, έτσι ώστε να κυκλοφορεί παράλληλα με τα εθνικά νομίσματα και να χρησιμοποιείται από τους πολίτες στις καθημερινές τους συναλλαγές, αλλά λογιστική μορφή. Με άλλα λόγια κατά τη συγκεκριμένη περίοδο το ευρώ μπορούσε

[7]Χριστοδουλίδης Θ. – Στεφάνου Κ., (2006), Η συνθήκη του Μάαστριχτ, εκδόσεις Σιδέρης
[8]Χριστοδουλίδης Θ. – Στεφάνου Κ., (2006), Η συνθήκη του Μάαστριχτ, εκδόσεις Σιδέρης

να χρησιμοποιηθεί ως νόμισμα για την πραγματοποίηση διατραπεζικών συναλλαγών και ως νόμισμα έκφρασης απαιτήσεων και υποχρεώσεων έναντι κρατών και χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων (κρατικά ομόλογα, δάνεια, ηλεκτρονικές συναλλαγές στην διατραπεζική αγορά κτλ.)

Φάση 2: Στο χρονικό διάστημα από 1/1/2002 έως και 1/7/2002 το ευρώ αντικατέστησε τα εθνικά νομίσματα τα οποία και έχασαν την αξία τους. Για αυτό κατά τη διάρκεια αυτής της μεταβατικής περιόδου οργανώθηκε μια νομισματική μεταρρύθμιση και προετοιμασία του κοινού για την αποδοχή του νέου νομίσματος.

Φάση 3: Από την 1η Ιουλίου και μετά έγινε πράξη η νομισματική ένωση στην οποία το ευρώ είναι το ένα και μοναδικό νόμισμα το οποίο διαχειρίζεται μια κεντρική τράπεζα, η ΕΚΤ.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί πως οι εθνικές κεντρικές τράπεζες δεν καταργήθηκαν μετά το 1999 και ούτε πρόκειται να καταργηθούν. Αντίθετα αποτελούν μέρη της νομισματικής ένωσης και είναι ουσιαστικά οι συνδετικοί κρίκοι μεταξύ της ΕΚΤ και κάθε κράτους μέλους της ευρωζώνης. Ωστόσο, οι εθνικές τράπεζες δεν λαμβάνουν πλέον αποφάσεις για τη νομισματική πολιτική και την πολιτική των ισοτιμιών. Υπάρχουν ουσιαστικά για να υλοποιούν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από την ΕΚΤ.

Όπως είναι προφανές η ευρωζώνη ομοιάζει με το σύστημα FederalReserve (FED) των ΗΠΑ. Βέβαια πρέπει να τονιστεί πως οι κεντρικές τράπεζες των χωρών συνεχίζουν να διατηρούν την αρμοδιότητα λήψης των αποφάσεων στο σημαντικό τομέα της τραπεζικής εποπτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

2.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης[9]

Σε μια οικονομική κρίση η οικονομία της χώρας αναφοράς χαρακτηρίζεται από συνεχής και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Στην αρχή μιας κρίσης παρατηρούνται έλλειψη ρευστότητας στις συναλλαγές, αύξηση της ανεργίας, αδυναμία πληρωμής των τρεχουσών οικονομικών υποχρεώσεων, μειωμένη παραγωγή, πληθωρισμός των τιμών, περιορισμός των πιστώσεων, πτωχεύσεις εταιριών κτλ. Ειδικότερα, κοινό στοιχείο κάθε οικονομικής κρίσης είναι η αναδιανομή εισοδήματος από τα χαμηλότερα μισθολογικά επίπεδα στα υψηλότερα και ένταση του φαινομένου της φτώχειας. Έτσι σε κάθε οικονομική κρίση κάποιοι βγαίνουν κερδισμένοι και κάποιοι ζημιωμένοι.

Έτσι θα μπορούσαμε να πούμε πως ο όρος οικονομική κρίση χαρακτηρίζει μια δύσκολη οικονομική κατάσταση κατά την οποία τα συνολικά μεγέθη κάθε οικονομίας βρίσκονται σε κατάσταση αβεβαιότητας. Εφόσον, η κρίση δηλαδή η αβεβαιότητα αυτή συνεχιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα μετατρέπεται σε ύφεση η οποία πλήττει σημαντικά τις οικονομίες των χωρών. Βασική ιδιότητα κάθε κρίσης, ιδιαίτερα σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά είναι η ικανότητα της να μεταδίδεται ως «ιός» και έτσι να πλήττει τις οικονομίες όλο και περισσότερων κρατών, δημιουργώντας έτσι μια παγκόσμια οικονομική κρίση.

2.2 Χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης[10]

Η θεωρία των οικονομικών κύκλων μας παρουσιάζει με ακρίβεια τα χαρακτηριστικά και την εξέλιξη κάθε οικονομικής κρίσης:

- Η πώληση των εμπορευμάτων των επιχειρήσεων εξαιτίας της μείωσης του γενικού επιπέδου των μισθών και της αβεβαιότητας που επικρατεί γίνεται δύσκολη.
- Ο επιχειρηματίας που δεν πούλησε τα εμπορεύματα του δεν μπορεί να αγοράσει τα μέσα παραγωγής.
- Οι επιχειρηματίες σπεύδουν στις τράπεζες για να πάρουν δάνεια.

[9] Πατουλιάς Δ.(2009), «Η κρίση αλλάζει τη ζωή μας και το management», εκδόσεις Κριτική
[10] N. Gregory Mankiw (2006), «Αρχές της Οικονομικής – Α' τόμος», εκδόσεις Τυπωθητώ

- Σαν αποτέλεσμα αυτού η ζήτηση για χρήμα μεγαλώνει και τα επιτόκια αυξάνονται.
- Οι τράπεζες οι οποίες δεν έχουν αρκετή ποσότητα δικών τους κεφαλαίων, πτωχεύουν.
- Η παραγωγή σε άλλες επιχειρήσεις μειώνεται και σε άλλες σταματάει τελείως.
- Η μείωση της παραγωγής συνεχίζεται ως τη στιγμή που αποκαθίσταται η αντιστοιχία ανάμεσα στην παραγωγή και στη κατανάλωση.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η κρίση είναι μια αιφνίδια εξωτερική κατάσταση η οποία επιφέρει δραματικές αλλαγές και αρνητικές επιπτώσεις στις οικονομίες για μεγάλη περίοδο. Εδώ αναφέρουμε τις φάσεις αυτές οι οποίες συνδέονται με τη χρονική διάσταση κάθε οικονομικής κρίσης.

1. Προειδοποιητική φάση: Η επιχείρηση βρίσκεται απέναντι σε πάρα πολλά συμπτώματα τα οποία και την προειδοποιούν για την επερχόμενη κρίση.
2. Έντονο στάδιο της κρίσης: Η κρίση χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Η επιχείρηση συχνά περιορίζεται στη καταγραφή των ζημιών που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Στο στάδιο αυτό πραγματοποιούνται περικοπές και απολύσεις προκειμένου να συγκρατηθεί το κόστος της επιχείρησης.
3. Στάδιο της μακροχρόνιας κρίσης: Η κρίση συνεχίζει να πλήττει την επιχείρηση και γίνεται ακόμη μια έντονη. Είναι η στιγμή που η επιχείρηση οφείλει να πάρει σημαντικές αποφάσεις για το μέλλον του. Ή θα πάρει επώδυνα μέτρα με στόχο να αντιμετωπίσει ριζικά τη κρίση και να επιβιώσει ή θα επιλέξει να κλείσει.
4. Στάδιο τερματισμού της κρίσης: Το οικονομικό περιβάλλον βελτιώνεται, η επιχείρηση ακολουθώντας σωστές πολιτικές management κατάφερε να επιβιώσει με το μικρότερο δυνατό κόστος και να βγει από τη κρίση. Έτσι η επιχείρηση επιστρέφει ανανεωμένη στις καθημερινές της δραστηριότητες.

2.3 Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση (2007-2008)

Από την αρχή του 2007 υπήρχε μια έντονη αρνητική φημολογία σχετικά με την αγορά στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ. Την ίδια ώρα στην Ευρώπη το φαινόμενο του υπερδανεισμού των πολιτών ξεκίνησε να φαίνεται ολοένα και πιο έντονο. Προκειμένου να αποφευχθεί η έλλειψη ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος

παράγοντες της τραπεζικής αγοράς συνιστούσαν στις τράπεζες να είναι πιο επιλεκτικές στη χορήγηση δανείων και πιστωτικών καρτών. Στην Ελλάδα, την ίδια περίοδο παρουσιάστηκε ένα μεγάλο απόθεμα νεόδμητων κατοικιών απόρροια της έντονης κατασκευαστικής δραστηριότητας των τελευταίων ετών.

Η κρίση στην αγορά κατοικιών ξέσπασε στις ΗΠΑ τον Αύγουστο του 2007 και εκφράστηκε με τη μαζική αδυναμία μεγάλων ομάδων του πληθυσμού να ανταποκριθούν στα δάνεια κατοικίας που είχαν πάρει. Ως αποτέλεσμα αυτού οι πλειστηριασμοί κατοικιών διαδέχονταν ο ένας τον άλλο, οι καταθέτες μπροστά στο κίνδυνο έτρεχαν στα γκισέ των τραπεζών να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους και οι τράπεζες ξέμειναν από ρευστό.

Η κρίση αυτή πέρασε γρήγορα τον Ατλαντικό και μόλις μέσα σε ένα μήνα μόλυνε την ευρωπαϊκή οικονομία. Δύο γερμανικές τράπεζες η IKB και η Sachsen Landesbank δήλωσαν πως υπέστησαν σημαντικές οικονομικές απώλειες από τη κατοχή ασφαλίστρων κινδύνων κατοικιών (RMDS). Στο ίδιο μοτίβο και η βρετανική Northern Rock παρουσίασε ζημίες και μπροστά στο κίνδυνο χρεοκοπίας και μόλυνσης ολόκληρης της Βρετανικής οικονομίας, κρατικοποιήθηκε στα τέλη του 2007.

Το Μάρτιο του 2008 η κρίση στην αγορά κατοικίας μετατράπηκε σε χρηματοπιστωτική κρίση και έγινε έτσι η απαρχή της διεθνούς οικονομικής κρίσης που βιώνουμε μέχρι και σήμερα. Τότε, η αμερικανική τράπεζα (FED) προσέφερε έκτακτη οικονομική ενίσχυση ύψους 85 δις δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρία AIG προκειμένου να αποτρέψει τη κατάρρευση της. Τον ίδιο μήνα ο αμερικανικός κολοσσός Lehman Brothers πτώχευσε σπέρνοντας αναστάτωση στις αγορές. Οι εξελίξεις συνεχίζονται παίρνοντας τη μορφή ντόμινο με τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να καταρρέουν το ένα μετά το άλλο και να κρατικοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτό, η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από τη Bankof America. Επίσης, κρατικοποιούνται από το αμερικανικό δημόσιο ώστε να αποφύγουν τη πτώχευση οι TannieMac, FreddieMac, BrandFord, Bingley.

Όπως όλοι περίμεναν η χρηματοπιστωτική πλέον κρίση γρήγορα πέρασε και στην Ευρώπη. Το πρώτο κράτος το οποίο επηρεάστηκε ήταν η Ισλανδία. Το άλλοτε εύρωστο κράτος του ευρωπαϊκού βορρά κινδύνευσε με πτώχευση καθώς το τραπεζικό σύστημα της χώρας είχε στενούς δεσμούς με το αντίστοιχο αμερικανικό και επομένως η οικονομία της Ισλανδίας ήταν άμεσα εκτεθειμένη στα «τοξικά ομόλογα». Με το ξέσπασμα της κρίσης τα μεγάλα αμερικανικά κεφάλαια που

βρίσκονταν στην Ισλανδία έπρεπε να επαναπατριστούν με αποτέλεσμα να φύγουν ξένες άμεσες επενδύσεις από τη χώρα. Τα τεράστια χρέη των Ισλανδικών τραπεζών παραλίγο να οδηγήσουν σε πτώχευση τη χώρα η οποία κάτω από το βάρος των διεθνών πιέσεων και την αδυναμία των τραπεζών της να δανειστούν στη διατραπεζική αγορά κατέληξε στο να ζητήσει τη βοήθεια του ΔΝΤ.

Ως κύριες αιτίες της παρούσας χρηματοπιστωτικής κρίσης, μεταξύ άλλων από πολλούς οικονομολόγους αναφέρονται οι παρακάτω λόγοι[11]:

Η μεγάλη ρευστότητα η οποία υπήρχε διεθνώς για μεγάλη χρονική περίοδο, η χαλαρή νομισματική πολιτική της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ (FED), η οποία και οδήγησε στην αύξηση των στεγαστικών δανείων και στο πρόβλημα των ακινήτων, η λάθος χρησιμοποίηση του θεσμού των τιτλοποιήσεων λόγω και της μη αποτελεσματικής λειτουργίας του εποπτικού πλαισίου από πλευράς του δημοσίου, τα χαμηλά επιτόκια που επικρατούσαν σε διεθνές επίπεδο για αρκετά χρόνια, οι χαμηλές αυτές αποδόσεις οδήγησαν μοιραία και λόγω του έντονου ανταγωνισμού στην αυξημένη πρόθεση για ανάληψη ολοένα και μεγαλύτερων ρίσκων και κινδύνων, τέλος, αξιοσημείωτη ήταν και η πρωτοφανής αδυναμία της κυβέρνησης των ΗΠΑ αλλά και πολλών ακόμη ευρωπαϊκών χωρών να ελέγξουν τη λειτουργία των τραπεζών οι οποίες για χρόνια δημιούργησαν υπερπληθώρα σύνθετων, πολύπλοκων μετοχών παραγώγων με υψηλό ρίσκο τα οποία μεταπουλούσαν και έτσι διοχέτευαν στην αγορά.

Φαίνεται επομένως από όλα τα παραπάνω πως η τρέχουσα οικονομική κρίση ήταν το συνδυασμένο αποτέλεσμα άσχημων μακροοικονομικών συνθηκών, συσσωρευμένων τραπεζικών λαθών, κακής εταιρικής διακυβέρνησης και χαλαρής ρυθμιστικής εποπτείας από τη μεριά του κράτους. Κατά συνέπεια, ο υπερδανεισμός των νοικοκυριών και η ψεύτικη ευημερία μέσα στην οποία ζούσε η παγκόσμια ανεπτυγμένη οικονομία έσκασε σαν φούσκα με τη πρώτη αφορμή.

Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να πούμε πως οι πιο σημαντικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη παγκόσμια οικονομία είναι οι εξής:

Η μείωση του ΑΕΠ και η ύφεση στις οικονομίες πολλών κρατών, αύξηση της ανεργίας σε ολόκληρο το πλανήτη και μάλιστα σε ορισμένες χώρες έλαβε εκρηκτικές διαστάσεις, αύξηση του κόστους δανεισμού για πολλές χώρες εξαιτίας της αύξησης του επιτοκίου (spread), αύξηση του δημοσίου χρέους των χωρών

[11] Αγγελόπουλος Β. (2009), «Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα» Εκδόσεις ecomonia

εξαιτίας του υψηλού κόστους δανεισμού, χρεοκοπία πολλών επιχειρήσεων επέφερε δυσμενή αποτελέσματα στις οικονομίες των χωρών, μείωση των χορηγούμενων πιστώσεων από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, συγχωνεύσεις αρκετών επιχειρήσεων ή φυγή κεφαλαίων μέσω της μεταφοράς των δραστηριοτήτων τους σε άλλες περιοχές του πλανήτη, κατάργηση όλων των κοινωνικών παρεμβάσεων (συνδικάτα κτλ) με τη δικαιολογία της διατήρησης των θέσεων εργασίας, τέλος η κοινωνική έκρηξη των κατώτερων στρωμάτων με δυσάρεστες συνέπειες.

2.4 Η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα

Η οικονομική κρίση βρήκε την Ελλάδα εντελώς απροετοίμαστη να δεχθεί ένα τέτοιο γεγονός. Η ελληνική οικονομία ήταν υπερχρεωμένη το δημόσιο χρέος άγγιζε τα 275 δις ευρώ και το εξωτερικό έλλειμμα είχε φτάσει στα ιστορικά υψηλά επίπεδα του 14%. Για την αντιμετώπιση των πρώτων προβλημάτων το 2008 η κυβέρνηση έσπευσε να διαθέσει 23 δις ευρώ σε δάνεια και 5 δις ευρώ σε εγγυήσεις μέσω συμμετοχής, προκειμένου να στηρίξει το τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Δυστυχώς, η αντιμετώπιση αυτή ήταν επιφανειακή, πρόχειρη και όπως αποδείχτηκε αναποτελεσματική. Η ελληνική οικονομία είχε αφεθεί στη τύχη της και χωρίς ουσιαστικό παραγωγικό ιστό ήταν μια απόλυτα εισαγωγική οικονομία η οποία έγινε έρμαιο στις ορέξεις των κερδοσκόπων. Γρήγορα το επιτόκιο δανεισμού της Ελλάδας αυξήθηκε σε ιστορικά μεγέθη ξεπερνώντας το Μάρτιο του 2010 της 1000 μονάδες βάσεις. Η χώρα δεν μπορούσε να δανειστεί ώστε να καλύψει τις τρέχουσες της υποχρεώσεις και ο κίνδυνος χρεοκοπίας μιας χώρας εντός της ευρωζώνης ήταν ορατός. Μπροστά σε αυτό το κίνδυνο τον Απρίλιο του 2010 η κυβέρνηση αποφάσισε να προσφύγει στο μηχανισμό στήριξης ο οποίος δημιουργήθηκε από την Ε.Κ.Τ και το Δ.Ν.Τ ώστε να δανειστεί. Το μνημόνιο και οι επιπτώσεις αυτού επί της ελληνικής οικονομίας είναι ζητήματα τα οποία θα εξηγηθούν στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας.

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε πως οι κύριες αιτίες της ελληνικής οικονομικής κρίσης είναι οι εξής:

Η δραματική αύξηση των επιτοκίων δανεισμού, η δημοσιονομική αδυναμία του κράτους, εισαγωγή της χώρας χωρίς, όπως τελικά αποδείχθηκε, να πληροί τις προϋποθέσεις για ένταξη της στη ευρωζώνη. Έτσι περιορίστηκε η άσκηση της εθνικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής αφαιρώντας έτσι το εργαλείο της υποτίμησης του νομίσματος. Επομένως κάθε προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής συνέπεσε με την οικονομική προσαρμογή στην αγορά εργασίας προκαλώντας έτσι «εσωτερική υποτίμηση» και αρνητικά αποτελέσματα στο παραγωγικό ιστό της εθνικής οικονομίας. Η σταδιακή, διαχρονική χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και τέλος η παγκόσμια οικονομική κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ

Ενώ το κόστος ενός κοινού νομίσματος έχει μεγάλη σχέση με τη μακροοικονομική διαχείριση της οικονομίας, τα οφέλη παρατηρούνται, ιδιαίτερα σε μικροοικονομικό επίπεδο. Η απαγόρευση της λειτουργίας των εθνικών νομισμάτων και η υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος οδηγούν συνήθως σε οφέλη οικονομικής αποτελεσματικότητας. Αυτά τα οφέλη αποτελεσματικότητας προέρχονται από δύο διαφορετικές πηγές. Η πρώτη είναι η εξάλειψη του κόστους συναλλαγών, η οποία συνδέεται με την ανταλλαγή των εθνικών νομισμάτων. Η άλλη είναι η εξάλειψη του κινδύνου που προκύπτει από την αβεβαιότητα των μελλοντικών διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Από την άλλη παρατηρούνται συχνά και προβλήματα προσαρμοστικότητας μεταξύ των οικονομιών των χωρών οι οποίες αποφασίζουν να δημιουργήσουν μια νομισματική ένωση. Για παράδειγμα, πως θα μπορέσουν να εναρμονιστούν οι διαφορετικές οικονομίες χωρών των οποίων το μοναδικό κοινό στοιχείο είναι το ίδιο πλέον νόμισμα[12];

3.1 Τα πλεονεκτήματα μιας νομισματικής ένωσης για τα κράτη μέλη

3.1.1 Άμεσα οφέλη από την εξάλειψη του κόστους συναλλαγών

Η εξάλειψη του κόστους ανταλλαγής ενός νομίσματος με ένα άλλο είναι σίγουρα το πλέον ορατό όφελος που προκύπτει από μια νομισματική ένωση. Όλοι γνωρίζουμε αυτό το κόστος κάθε φορά που ανταλλάσσουμε ένα νόμισμα με κάποιο άλλο. Το

[12] Μούσης Ν. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

κόστος αυτό εξαλείφεται όταν οι χώρες στρέφονται προς ένα κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα.

Πόσο μεγάλα είναι τα οφέλη αυτά από την εξάλειψη του κόστους συναλλαγών; Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι τα οφέλη αυτά που προκύπτουν έχουν κάποιο αντίστοιχο κόστος σε κάποιο άλλο χώρο. Εντοπίζεται κυρίως στον τραπεζικό τομέα.

Το κόστος συναλλαγών κατά την ανταλλαγή χρήματος είναι μια μη αντισταθμιζόμενη απώλεια. Είναι όμως ένας φόρος τον οποίο καταβάλλει ο καταναλωτής χωρίς να παίρνει κάτι ως αντάλλαγμα. Ωστόσο, οι τράπεζες θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα κατά τη μεταβατική περίοδο. Θα πρέπει να αναζητήσουν άλλες κερδοφόρες δραστηριότητες. Όταν συμβεί αυτό θα ωφεληθεί η κοινωνία. Οι εργαζόμενοι στις τράπεζες που πριν απασχολούνταν στην ανταλλαγή νομισμάτων θα είναι ελεύθεροι να επιτελέσουν πιο χρήσιμα καθήκοντα για την κοινωνία[13].

Εδώ πρέπει να τονιστούν ακόμη δύο σημεία. Πρώτο, το πλήρες φάσμα των οφελών από την εξάλειψη του κόστους συναλλαγών μπορεί να προκύψει μόνο όταν τα εθνικά νομίσματα αντικατασταθούν από ένα κοινό νόμισμα. Όσο καιρό συνεχίζουν να υπάρχουν τα εθνικά νομίσματα, ακόμη και όταν η συναλλαγματική τους ισοτιμία είναι αμετάκλητα σταθερή οι κάτοικοι κάθε χώρας θα χρησιμοποιούν το εγχώριο νόμισμα.

Δεύτερο, για όσο καιρό τα συστήματα πληρωμών συνεχίσουν να μην είναι πλήρως ενοποιημένα, οι τραπεζικές μεταβιβαστικές πληρωμές μεταξύ χωρών - μελών της Ευρωζώνης θα παραμείνουν πιο δαπανηρές οι μεταβιβαστικές πληρωμές μέσα στην ίδια χώρα. Αυτό συμβαίνει σήμερα στη ζώνη του ευρώ.

Ο λόγος είναι ότι παρ' όλο που τα εθνικά συστήματα πληρωμών είναι τώρα συνδεδεμένα με το σύστημα Targetαυτά τα εθνικά συστήματα υπάρχουν ακλόνητα στη θέση τους. Με αποτέλεσμα, οι μεταβιβαστικές πληρωμές από τράπεζες μιας χώρας προς τράπεζες κάποιας άλλης ακολουθούν διαφορετική και πιο δαπανηρή οδό από ότι οι τραπεζικές μεταβιβαστικές πληρωμές μέσα στην ίδια χώρα[14].

[13]Μούσης Ν. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

[14]Μούσης Ν. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

3.1.2 Έμμεσα οφέλη από την εξάλειψη του κόστους συναλλαγών

Η εξάλειψη του κόστους συναλλαγών θα έχει και ένα έμμεσο όφελος. Θα μειώσει το πεδίο για διαφοροποίηση των τιμών στις εθνικές αγορές.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι η διαφοροποίηση των τιμών συνεχίζει να εφαρμόζεται ευρέως στην Ευρώπη. Μια τέτοια διαφοροποίηση των τιμών είναι δυνατή μόνο επειδή οι εθνικές αγορές συνεχίζουν να είναι αποκομμένες. Υπάρχει, δηλαδή, σχετικά υψηλό κόστος συναλλαγών για τον καταναλωτή που θα αγοράσει ένα προϊόν σε άλλη χώρα[15]. Αν δεν υπήρχε αυτό το κόστος συναλλαγών οι καταναλωτές δεν θα δίσταζαν να αγοράσουν αυτά τα αγαθά στις χώρες όπου είναι φθηνότερα. Φυσικά υπάρχουν πολλές πηγές κόστους συναλλαγών και η εξάλειψη του κόστους αγοραπωλησίας ξένων νομισμάτων πιθανόν να μην είναι το πλέον σημαντικό. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τα άλλα μέτρα για τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς, θα κάνουν πολύ πιο δύσκολη τη διακριτική πολιτική τιμών. Αυτό θα είναι ένα όφελος για τον Ευρωπαίο καταναλωτή. Δεν πρέπει όμως να υποτιμηθεί ο σπουδαίος ρόλος της ύπαρξης εθνικών νομισμάτων στην κατάτμηση των αγορών.

3.1.3 Τα πλεονεκτήματα ενός διεθνούς νομίσματος

Όταν κάποιες χώρες σχηματίσουν μια νομισματική ένωση, το καινούργιο νόμισμα που προκύπτει από την ένωση αυτή είναι πιθανό να μετράει περισσότερο στις διεθνείς νομισματικές σχέσεις από ότι το σύνολο των επιμέρους νομισμάτων πριν την ένωση. Ως αποτέλεσμα, το καινούργιο νόμισμα είναι πιθανό να χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο έξω από την ένωση. Αυτό δημιουργεί επιπλέον πλεονέκτημα από τη νομισματική ένωση. Στην ενότητα αυτή θα αναλυθεί ο χαρακτήρας αυτών των πλεονεκτημάτων.

Τα πλεονεκτήματα από την ύπαρξη ενός μόνο νομίσματος, το οποίο θα χρησιμοποιείται ως μονάδα υπολογισμού και ως μέσο συναλλαγής στον υπόλοιπο κόσμο είναι σημαντικά. Διακρίνουμε δύο πηγές πλεονεκτημάτων.

Πρώτο, όταν ένα νόμισμα χρησιμοποιείται διεθνώς ο εκδότης του νομίσματος αποκομίζει επιπρόσθετα έσοδα. Έτσι καθώς το ευρώ έχει αναδειχθεί ως

[15]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, Εκδόσεις Σταμούλη

παγκόσμιο νόμισμα όπως και το δολάριο, οι πολίτες των χωρών – μελών της ευρωζώνης απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα αυτά[16].

Δεν πρέπει να υπερτονιστούν όμως τα πλεονεκτήματα αυτά. Για παράδειγμα, τα συνολικά κέρδη της Federal Reserve (Fed) ανέρχονται σε ένα ύψος μικρότερο του 1% του ΑΕΠ των ΗΠΑ. Συνεπώς, τα επιπλέον έσοδα από την ύπαρξη ενός διεθνούς νομίσματος παραμένουν σχετικά μικρά.

Μια δεύτερη πηγή πλεονεκτημάτων είναι πιθανότατα μεγαλύτερη αλλά και πιο δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί. Όταν ένα νόμισμα γίνει διεθνές, το γεγονός αυτό θα τονώσει τη δραστηριότητα στις εγχώριες χρηματοοικονομικές αγορές. Οι ξένοι κάτοικοι θα θέλουν να επενδύσουν σε περιουσιακά στοιχεία και να δανείζονται σε αυτό το νόμισμα. Το αποτέλεσμα θα είναι οι εγχώριες τράπεζες να προσελκύσουν πελατεία, όπως άλλωστε και η αγορά ομολόγων και τα χρηματιστήρια. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί τεχνογνωσία και θέσεις εργασίας. Συνεπώς από τη στιγμή που το ευρώ έγινε διεθνές νόμισμα όπως και το δολάριο δημιούργησε νέες ευκαιρίες για τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα στις χώρες – μέλη της ζώνης του ευρώ.

Στο σημείο αυτό πρέπει επίσης να τονιστεί ότι μερικές χώρες όπως η Μ. Βρετανία κατόρθωσαν να προσελκύσουν οικονομικές δραστηριότητες από τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου χωρίς την υποστήριξη ενός τοπικού νομίσματος που να είναι πραγματικά διεθνές νόμισμα. Το Λονδίνο είναι σήμερα σημαντικό κέντρο διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας παρά το γεγονός ότι η στερλίνα δεν παίζει πλέον σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Συνεπώς, η ύπαρξη ενός διεθνούς νομίσματος δεν αποτελεί αναγκαία συνθήκη για να δημιουργηθεί οικονομική δραστηριότητα που να ενδιαφέρει τον υπόλοιπο κόσμο[17].

Κλείνοντας την ενότητα αυτή των θετικών αποτελεσμάτων που μπορεί μια νομισματική ένωση να προσφέρει στα κράτη – μέλη αξίζει να αναφερθεί ότι τα οφέλη μιας νομισματικής ένωσης σχετίζονται άμεσα με το βαθμό ανοίγματος της οικονομίας των χωρών που την απαρτίζουν. Έτσι λοιπόν τα οφέλη ευημερίας από μια νομισματική ένωση είναι πιθανό να αυξάνονται όσο πιο εξωστρεφής είναι μια χώρα. Η εξάλειψη επομένως του κόστους συναλλαγών θα έχει μεγαλύτερη βαρύτητα σε χώρες όπου οι επιχειρήσεις και οι καταναλωτές αγοράζουν και πωλούν μεγάλο ποσοστό αγαθών και υπηρεσιών σε ξένες χώρες. Ομοίως, οι

[16]Αλεξάκης Π. (2000), Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση, εκδόσεις Σάκκουλας
[17]Αλεξάκης Π. (2000), Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση, εκδόσεις Σάκκουλας

καταναλωτές και οι επιχειρήσεις στις χώρες αυτές υπόκεινται σε πιθανά σφάλματα αποφάσεων, επειδή αντιμετωπίζουν μεγάλες ξένες αγορές με διαφορετικά νομίσματα. Η εξάλειψη αυτών των κινδύνων θα οδηγήσει σε μεγαλύτερο όφελος ευημερίας στις μικρές και στις ανοιχτές οικονομίες, παρά στις μεγάλες και σχετικά κλειστές χώρες.

3.2 Σύγκριση κόστους και οφέλους από τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης για τα κράτη – μέλη

Μια νομισματική ένωση εκτός από πλεονεκτήματα για τα κράτη – μέλη έχει και ορισμένα μειονεκτήματα. Στην ενότητα αυτή συζητούμε για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα μιας νομισματικής ένωσης κάνοντας σύγκριση του κόστους και του οφέλους από την ένταξη τους σε αυτή για τα κράτη – μέλη. Αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να εξαχθούν μερικά γενικά συμπεράσματα για το πόσο ορθά έπραξαν οι χώρες της Ε.Ε όταν αποφάσισαν να δημιουργήσουν την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση καθώς και για τους κινδύνους που ανέλαβαν.

Επιπλέον, αυτό θα μας βοηθήσει να συμπεράνουμε πόσο επιθυμητό είναι από οικονομική άποψη να ενταχθούν στην ΕΝΕ οι χώρες εκείνες που σήμερα συνεχίζουν ακόμη να την εξουσιάζουν.

Είναι χρήσιμο επομένως να συνδυάσουμε τα στοιχεία που σχετίζουν τα οφέλη και το κόστος με την εξωστρέφεια μιας χώρας. Υπάρχουν δύο θεωρίες σχετικές με το ζήτημα αυτό. Στο ένα άκρο υπάρχει η άποψη την οποία θα ονομάσουμε μονεταριστική και σύμφωνα με την οποία οι μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι αναποτελεσματικές ως εργαλεία για τη διόρθωση αυτών των διαφορετικών εξελίξεων στις επιμέρους χώρες. Αλλά ακόμη κι αν είναι αποτελεσματικές η χρήση της συναλλαγματικής ισοτιμίας επιδεινώνει τη θέση των χωρών. Συνεπώς σύμφωνα με την άποψη αυτή πολλές χώρες θα ωφεληθούν αν εγκαταλείψουν το εθνικό τους νόμισμα και ενταχθούν σε μια νομισματική ένωση[18].

Στο άλλο άκρο βρίσκεται η κεϊνσιανή άποψη σύμφωνα με την οποία ο κόσμος είναι γεμάτος ακαμψίες και επομένως η συναλλαγματική ισοτιμία είναι ένα ισχυρό εργαλείο για την εξάλειψη ανισορροπιών. Σύμφωνα με την άποψη αυτή σχετικά λίγες χώρες πρέπει να θεωρήσουν ότι τις συμφέρει να ενταχθούν σε μια νομισματική ένωση. Επίσης από την άποψη αυτή προκύπτει ότι πολλές μεγάλες

[18]Μούσης Ν. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

χώρες που τώρα διαθέτουν ένα νόμισμα θα βελτιώσουν την οικονομική τους θέση αν χωρίσουν την έκταση τους σε διαφορετικές νομισματικές ζώνες.

Είναι αναμφισβήτητο ότι από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 η μονεταριστική άποψη έχει αποκτήσει οπαδούς και έχει αλλάξει τη θέση πολλών οικονομολόγων σχετικά με το αν είναι επιθυμητή μια νομισματική ένωση. Η δημοτικότητα της μονεταριστικής άποψης βοηθάει να εξηγήσουμε γιατί η ΕΝΕ έγινε πραγματικότητα στη δεκαετία του 1990.

Παραβλέποντας το γεγονός πως εξαιτίας της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής οικονομικής κρίσης τα πλεονεκτήματα της νομισματικής ένωσης έχουν αμβλυνθεί και τα μειονεκτήματα αυτής είναι στο προσκήνιο, προχωρούμε σε μια ανάλυση για το κατά πόσο οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ωφελούνται από την νομισματική ένωση. Προκειμένου να εξετάσουμε την υπόθεση αυτή χρησιμοποιούμε τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα ο οποίος αναφέρεται σε εισαγωγές και εξαγωγές μεταξύ των χωρών της ως ποσοστό του ΑΕΠ κάθε χώρας για το έτος 1999.

Ο πίνακας αυτός με άλλα λόγια μας δείχνει το βαθμό εξωστρέφειας κάθε κράτους – μέλους της Ε.Ε συγκριτικά με τα υπόλοιπα.

Πίνακας 3: Βαθμός εξωστρέφειας μεταξύ κρατών – μελών της Ε.Ε

Χώρες	***Εξαγωγές (% ΑΕΠ)***	***Εισαγωγές (% ΑΕΠ)***
Ιρλανδία	45,7	27,8
Βέλγιο και Λουξεμβούργο	41,9	40,8
Ολλανδία	32,1	24,9
Πορτογαλία	19,4	25,5
Σουηδία	18,4	17
Φινλανδία	16,9	14,3
Δανία	16,3	16,6

Αυστρία	14,3	21,6
Αγγλία	12,8	13,3
Γερμανία	12,7	10,9
Ισπανία	12,2	13,7
Γαλλία	11,7	11,1
Ιταλία	11	10
Ελλάδα	5,7	16,1

Πηγή: Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, European Economy (1999)

Τα στοιχεία του πίνακα οδηγούν αμέσως στο συμπέρασμα ότι ο υπολογισμός του κόστους και του οφέλους είναι πιθανόν να παράγει πολύ διαφορετικά αποτελέσματα για τις διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για μερικές χώρες που είναι περισσότερο εξωστρεφείς σε σχέση με τις άλλες εταίρους τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο υπολογισμός του κόστους και του οφέλους είναι πιθανόν να δείχνει σαφή οφέλη από την ένταξη στην ΕΝΕ. Αυτό όπως παρατηρούμε συμβαίνει με τις χώρες της BENELUX[19]και την Ιρλανδία.

Προκαλεί έκπληξη η διαπίστωση ότι η Γερμανία και η Γαλλία είναι οι λιγότερο εξωστρεφείς χώρες προς τις υπόλοιπες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεπώς, αν όπως συχνά λέγεται η Γαλλία και η Γερμανία μαζί με τις χώρες της BENELUX αποτελούν μια άριστη νομισματική περιοχή, τότε οι άλλες χώρες συμπεριλαμβανομένων και των περισσότερων χωρών της νότιας Ευρώπης πρέπει να ενταχθούν σε αυτή την νομισματική περιοχή. Αξίζει όμως στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι το συμπέρασμα αυτό λαμβάνει υπόψη του μόνο μια παράμετρο δηλαδή την εξωστρέφεια στην ανάλυση κόστους – οφέλους μιας νομισματικής ένωσης για τις διάφορες χώρες. Οι άλλες παράμετροι, για παράδειγμα, ο βαθμός ευελιξίας ή ο βαθμός ασυμμετρίας των διαταραχών μπορεί να οδηγήσουν σε διαφορετικό αποτέλεσμα[20].

Βεβαίως ορισμένες χώρες με χαμηλό ποσοστό εμπορικών συναλλαγών μπορεί παρ' όλα αυτά να θεωρήσουν χρήσιμο να ενταχθούν σε μια νομισματική ένωση. Η

[19] Βέλγιο – Ολλανδία – Λουξεμβούργο (Belgium – Netherlands – Luxembourg)
[20]Μούσης Ν. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

ανάλυση μας σχετικά με θέματα αξιοπιστίας αποσαφηνίζει ότι οι χώρες με υψηλό πληθωρισμό όπως η Ιταλία ίσως αποφασίσουν ότι τις συμφέρει να ενταχθούν σε μια νομισματική ένωση παρά το γεγονός ότι το ποσοστό εμπορικών συναλλαγών με τις χώρες – μέλη της ένωσης είναι σχετικά μικρό. Έτσι με βάση την παραπάνω ανάλυση αυτό σημαίνει ότι οι ιταλικές νομισματικές αρχές δεν θεωρούν δαπανηρή την απώλεια της συναλλαγματικής ισοτιμίας ως εργαλείου κι έτσι το ελάχιστο ποσοστό εμπορικών συναλλαγών που κάνει την ένταξη στη νομισματική ένωση επωφελή είναι πολύ μικρό.

Για να το θέσουμε διαφορετικά αν κάποιος είναι αρκετά μονεταριστής μπορεί να υποστηρίξει ότι για χώρες με μικρή εξωστρέφεια τα οφέλη μπορούν να υπερκαλύπτουν το κόστος και ότι η ένταξη σε μια νομισματική ένωση μπορεί επίσης να έχει για αυτούς νόημα από οικονομική σκοπιά.

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν σε αυτό μας οδήγησαν στα εξής συμπεράσματα:

1. Είναι απίθανο η Ευρωπαϊκή Ένωση να συνιστά στο σύνολο της μια άριστη νομισματική περιοχή. Με άλλα λόγια δεν έχουν όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ίδιο συμφέρον να εγκαταλείψουν το εθνικό τους νόμισμα και να προσκολληθούν σε μια ευρωπαϊκή νομισματική ένωση. Συνεπώς η ανάλυση κόστους – οφέλους που έγινε προηγουμένως υποδηλώνει επίσης ότι μια νομισματική ενοποίηση στην Ευρώπη θα ταιριάζει καλύτερα στα οικονομικά συμφέροντα των διαφόρων χωρών αν μπορεί να προχωρήσει με διαφορετικές ταχύτητες. Δηλαδή, αν κάποιες χώρες που σήμερα αισθάνονται ότι δεν τις συμφέρει να το πράξουν έχουν την επιλογή να αναμένουν πριν ενταχθούν στην ένωση.
2. Ο αριθμός των χωρών που θα ωφεληθούν από τη νομισματική ένωση είναι πιθανότατα μεγαλύτερος από αυτόν που οι περισσότεροι οικονομολόγοι νόμιζαν πριν από μερικά χρόνια. Επίσης, καθώς προχωρεί η διαδικασία της ολοκλήρωσης ο αριθμός των χωρών που είναι πιθανόν να επωφεληθούν από τη νομισματική ένωση θα αυξηθεί. Συνεπώς, μακροχρονίως η νομισματική ένωση θα αποτελεί ελκυστική πρόταση για τις περισσότερες αν όχι για όλες κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
3. Ακόμη και οι χώρες που σαφώς θα ωφεληθούν από μια νομισματική ένωση αναλαμβάνουν έναν κίνδυνο με την ένταξη τους στην ένωση. Ο κίνδυνος είναι ότι όταν συμβαίνουν μεγάλες οικονομικές διακυμάνσεις διαπιστώνουν ότι είναι

πιο δύσκολο να προσαρμοστούν αν έχουν εγκαταλείψει το εθνικό τους νόμισμα[21].

Έτσι λοιπόν οι χώρες μπορεί επίσης να αποφασίσουν να υιοθετήσουν ένα κοινό νόμισμα για πολιτικούς λόγους. Ένα κοινό νόμισμα μπορεί να είναι το πρώτο βήμα προς μια πολιτική ένωση που επιθυμούν να πετύχουν. Ωστόσο η οικονομική ανάλυση κόστους – οφέλους παραμένει χρήσιμη, επειδή δίνει μια ιδέα για το τίμημα που μερικές χώρες θα κληθούν να πληρώσουν για να επιτύχουν τους πολιτικούς τους στόχους[22][23][24].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ. ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΖΗΜΙΕΣ

Την 1η Ιανουαρίου 2001 η Ελλάδα μαζί με άλλες έντεκα χώρες κατάργησαν τα εθνικά τους νομίσματα και ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν πλέον ως εθνικό νόμισμα

[21]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, Εκδόσεις Σταμούλη

[22]Αλεξάκης Π. (2000), Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση, εκδόσεις Σάκκουλας
[23]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, Εκδόσεις Σταμούλη
[24]Μούσης Ν. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

για τις συναλλαγές τους το ευρώ. Η ημέρα εκείνη αποτέλεσε το επιστέγασμα της προσπάθειας δημιουργίας της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης ή αλλιώς ευρωζώνης (eurozone). Σήμερα, 13 χρόνια μετά η Ελλάδα αντιμετωπίζει τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση της σύγχρονης ιστορίας της. Ορισμένοι έλληνες και ξένοι οικονομολόγοι στέκονται στην 1η Ιανουαρίου 2001, την οποία ονομάζουν και «ημέρα μηδέν» καθώς πιστεύουν πως η ένταξη της Ελλάδας στο ενιαίο νόμισμα ήταν η αρχή των δεινών για τη χώρα γιατί υποστηρίζουν πως η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη για αυτό. Ακόμη, οι ίδιες φωνές υποστηρίζουν πως εάν η Ελλάδα είχε σήμερα το δικό της νόμισμα, τη δραχμή, θα ήταν πιο εύκολο για εκείνη υποτιμώντας το νόμισμα της να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική και έτσι να αντιμετωπίσει πιο εύκολα τη κρίση[25].

Στο κεφάλαιο αυτό αρχικά θα ασχοληθούμε με τη θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών και θα προσπαθήσουμε με τη βοήθεια δύο σχετικών θεωριών α. αυτής της ευρωπαϊκής επιτροπής και β. της θεωρίας του Paul Krugman να ανακαλύψουμε εάν η ευρωζώνη είναι σήμερα μια άριστη νομισματική περιοχή. Ακόμη, θα εξετάσουμε την πορεία σε ορισμένα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη όπως το δημόσιο χρέος, το δημοσιονομικό έλλειμμα, τα φορολογικά έσοδα, η ιδιωτική κατανάλωση κτλ για τα χρόνια πριν από την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη και μετά έτσι ώστε να μπορέσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα εάν η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη ήταν επωφελής για τη χώρα ή όχι.

4.1 Είναι σήμερα η ευρωζώνη μια άριστη νομισματική περιοχή;

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία για το γεγονός πως οι δομές των χωρών της ευρωζώνης είναι διαφορετικές, ας σκεφτούμε ως κλασσικό παράδειγμα τη Γερμανία και την Ελλάδα. Ωστόσο το ερώτημα είναι αν οι διαφορές αυτές είναι τόσο σημαντικές ώστε να αποτελούν εμπόδιο στη νομισματική ενοποίηση.

Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό έχουν διατυπωθεί δύο σχετικές θεωρίες σχετικά με τη μεταβολή της ζήτησης. Η πρώτη θεωρία ονομάστηκε «άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη νομισματική ολοκλήρωση

[25]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής ΟικονομικήςΟλοκλήρωσης, εκδόσεις Σταμούλη

της Ευρώπης» και η δεύτερη άποψη είναι του γνωστού νομπελίστα οικονομολόγου Paul Krugman.

Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, αυτή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «οι διαφορετικές διαταραχές της ζήτησης θα συμβαίνουν λιγότερο συχνά σε μια μελλοντική νομισματική ένωση και ο λόγος είναι απλός. Το εμπόριο ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης είναι σε μεγάλο βαθμό ενδοκλαδικό. Βασίζεται στην ύπαρξη οικονομιών κλίμακας και ατελούς ανταγωνισμού μέσω της διαφοροποίησης των προϊόντων. Η διαδικασία αυτή οδηγεί σε μια δομή εμπορίου όπου οι χώρες αγοράζουν και πωλούν ή μια στην άλλη τις ίδιες κατηγορίες προϊόντων. Για παράδειγμα η Γαλλία αγοράζει αλλά και πουλά αυτοκίνητα προς της Γερμανία. Το ίδιο κάνει και η Γερμανία. Έτσι, όταν οι καταναλωτές στις δύο χώρες μειώνουν τη ζήτηση τους για αυτοκίνητα, αγοράζουν τόσο λιγότερα γαλλικά όσο και λιγότερα γερμανικά. Αυτή η δομή εμπορίου οδηγεί σε μια κατάσταση όπου οι περισσότερες διαταραχές της ζήτησης επηρεάζουν τις χώρες αυτές κατά παρόμοιο τρόπο. Έτσι, η συνολική ζήτηση και των δύο χώρων επηρεάζεται κατά παρόμοιο τρόπο[26].

Επομένως, η άρση των εμποδίων με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς θα ενισχύσει αυτές τις τάσεις. Το αποτέλεσμα θα είναι οι περισσότερες διαταραχές που αφορούν τη ζήτηση θα τείνουν να έχουν παρόμοιες επιπτώσεις. Οι διαταραχές αυτές αντί να είναι ασύμμετρες θα τείνουν να γίνονται πιο συμμετρικές.

Η δεύτερη και αντίθετη άποψη έχει υποστηριχθεί από τον νομπελίστα οικονομολόγο Paul Krugman. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, δεν μπορεί κανείς να απορρίψει την άποψη του Mundell πως όταν μεταβάλλεται η ζήτηση για τα προϊόντα μιας χώρας ευνοούνται τα προϊόντα μιας άλλης. Ο Krugman παρατήρησε πως η ανάλυση αυτή δεν μπορεί να απορριφθεί διότι υπάρχει ένα χαρακτηριστικό της δυναμικής του εμπορίου με οικονομίες κλίμακας που ενδεχομένως, κάνει την ανάλυση αυτή αποδεκτή. Η ολοκλήρωση του εμπορίου που παρατηρείται ως αποτέλεσμα των οικονομιών κλίμακας οδηγεί επίσης σε περιφερειακή συγκέντρωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Το βασικό επιχείρημα στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι όταν μειώνονται τα εμπόδια διεξαγωγής εμπορίου συμβαίνουν δύο αμοιβαία αντικρουόμενες επιδράσεις που

[26]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, εκδόσεις Σταμούλη

έχουν να κάνουν με τη χωροθέτηση των βιομηχανιών. Δίνεται επομένως η δυνατότητα στις βιομηχανίες να παράγουν πιο κοντά στις τελικές αγορές αλλά δίνεται επίσης η δυνατότητα να συγκεντρωθεί η παραγωγή έτσι ώστε να προκύψει κέρδος από τις οικονομίες κλίμακας. Το γεγονός αυτό εξηγεί γιατί η εμπορική ολοκλήρωση μπορεί στην ουσία να οδηγήσει σε μεγαλύτερη παρά μικρότερη συγκέντρωση περιφερειακών δραστηριοτήτων. Οι διαταραχές που παρατηρούνται σε συγκεκριμένους κλάδους βιομηχανιών μπορεί να παρατηρούνται ως διαταραχές στη ζήτηση και σε ολόκληρη τη χώρα. Οι χώρες που θα αντιμετωπίζουν αυτές τις διαταραχές είναι πιθανό να προτιμούν να χρησιμοποιούν τη συναλλαγματική ισοτιμία ως εργαλείο οικονομικής πολιτικής για να διορθώσουν τις διαταραχές αυτές.

Εν συντομία επομένως η άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρει πως « όταν ο βαθμός της οικονομικής ολοκλήρωσης ανάμεσα στις χώρες μεγεθύνεται, οι ασύμμετρες διαταραχές θα συμβαίνουν όλο και πιο σπάνια. Έτσι, το εισόδημα και η απασχόληση θα τείνουν να αποκλίνουν λιγότερο ανάμεσα στις εμπλεκόμενες χώρες»[27].

Από την άλλη η άποψη που διατυπώνει ο Krugman μας λέει ότι « όταν μεγεθύνεται η οικονομική ολοκλήρωση, οι εμπλεκόμενες χώρες εξειδικεύονται περισσότερο οπότε θα υπόκεινται σε όλο και περισσότερες ασύμμετρες διαταραχές».

Στο δύσκολο ερώτημα ποιος είναι ο σωστός τρόπος προκειμένου να δημιουργηθεί μια άριστη νομισματική περιοχή είναι λογικό για το παράδειγμα της ευρωζώνης να υποστηριχθεί περισσότερο η άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο προφανής λόγος είναι το γεγονός ότι η οικονομική ολοκλήρωση μπορεί να οδηγήσει σε συγκέντρωση και συσσώρευση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Ταυτόχρονα όμως είναι αληθές ότι καθώς η ολοκλήρωση αγορών μεταξύ των χωρών προχωρεί τα εθνικά σύνορα χάνουν διαρκώς τη σπουδαιότητα τους ως παράγοντα καθορισμού του γεωγραφικού χώρου ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα οι επιδράσεις συγκέντρωσης και συσσώρευσης να δρουν ανεξάρτητα από την ύπαρξη συνόρων. Αυτό δημιουργεί το ενδεχόμενο οι συγκεντρώσεις οικονομικής δραστηριότητας να περιέχουν και τα σύνορα. Για παράδειγμα, η κατασκευή αυτοκινήτων θα μπορούσε να μην βρίσκεται αποκλειστικά στη

[27]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, εκδόσεις Σταμούλη

Γερμανία αλλά να υπάρχει στην περιφέρεια εκείνη που περιλαμβάνει τη νότια Γερμανία και τη βόρεια Ιταλία. Έτσι, με τον τρόπο αυτό οι διαταραχές στο κλάδο των αυτοκινήτων θα επηρεάζουν και τη Γερμανία και την Ιταλία και επομένως η ισοτιμία μεταξύ γερμανικού μάρκου και ιταλικής λιρέτας δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να απορροφηθεί αυτή η διαταραχή.

Η άποψη αυτή δεν μας λέει ότι η ολοκλήρωση δεν οδηγεί σε συνέπειες συγκέντρωσης, αλλά ότι τα εθνικά σύνορα, μάλλον θα έχουν όλο και λιγότερη δυνατότητα να επηρεάσουν τη μορφή αυτών των συνεπειών, με αποτέλεσμα οι διάφορες περιφέρειες να επηρεάζονται σημαντικά από ασύμμετρες διαταραχές. Η πιθανότητα οι περιφέρειες αυτές να υπερκαλύψουν τα υφιστάμενα σύνορα θα μεγεθύνεται καθώς προχωρεί η ολοκλήρωση. Έτσι λοιπόν μπορούμε να συμπεράνουμε πως οι οικονομικές δυνάμεις της ολοκλήρωσης είναι πιθανόν να στερήσουν από τις ισοτιμίες ανάμεσα στα εθνικά νομίσματα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν αυτές τις διαταραχές[28].

Βέβαια από την ανάλυση που προηγήθηκε δεν πρέπει να συμπεράνουμε ότι οι οικονομολόγοι γνωρίζουν απόλυτα τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην οικονομική ολοκλήρωση και την εμφάνιση ασύμμετρων διαταραχών. Το μόνο που μπορούμε να πούμε είναι ότι διατυπώνεται μια θεωρητική υπόθεση υπέρ της άποψης ότι η ολοκλήρωση θα μειώσει την πιθανότητα εμφάνισης ασύμμετρων διαταραχών ανάμεσα στις διάφορες χώρες.

Κλείνοντας, την ενότητα αυτή μπορούμε να παρατηρήσουμε πως η «θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» είναι μάλλον απαισιόδοξη σχετικά με το ενδεχόμενο να ενταχθούν κάποιες χώρες σε μια νομισματική ένωση με χαμηλό κόστος. Επομένως, το κόστος σχηματισμού μιας νομισματικής ένωσης φαίνεται ότι είναι λιγότερο απαγορευτικό. Οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούμαστε στο συμπέρασμα αυτό είναι οι εξής δύο:

1. Η δυνατότητα που έχουν οι μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας να απορροφήσουν ασύμμετρες διαταραχές είναι μικρότερη από ότι μας έκανε η παραδοσιακή, κεϋνσιανή θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών.

[28]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής ΟικονομικήςΟλοκλήρωσης, εκδόσεις Σταμούλη

Συνήθως, οι μεταβολές στη συναλλαγματική ισοτιμία δεν έχουν μόνιμες επιδράσεις στην παραγωγή και στην απασχόληση.

2. Οι χώρες που διατηρούν ανεξάρτητες πολιτικές για τη συναλλαγματική ισοτιμία και τα νομισματικά θέματα συχνά διαπιστώνουν ότι οι κινήσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας γίνονται πηγή μακροοικονομικών διαταραχών, αντί να γίνονται εργαλεία μακροοικονομικής σταθεροποίησης. Αντίθετα με την παλιά άποψη, οι μεταβολές στη συναλλαγματική ισοτιμία δεν είναι εργαλεία που οι αρμόδιοι για τη χάραξη πολιτικής μπορούν να χρησιμοποιήσουν με ευελιξία και ανέξοδα.

Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε ετερόκλητες οικονομίες των χωρών οι οποίες και δεν πρόκειται να εξαλειφθούν μέσα σε μια νομισματική ένωση. Οι περισσότερες από αυτές τις διαφορές έχουν πολιτική και θεσμική προέλευση. Τα κράτη- μέλη που σήμερα αποτελούν τη νομισματική ένωση στην Ευρώπη έχουν διατηρήσει πολλές από τις εθνικές τους ιδιομορφίες. Οι αγορές εργασίας συνεχίζουν να έχουν ειδικά, εθνικά θεσμικά χαρακτηριστικά. Τα νομικά συστήματα δεν είναι πανομοιότυπα και δημιουργούν διαφορές στη λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών. Ακόμη, οι κυβερνήσεις των κρατών – μελών της νομισματικής ένωσης χρησιμοποιούν διαφορετικά φορολογικά συστήματα και ακολουθούν διαφορετικές πολιτικές δαπανών. Η Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση κατάφερε να εξαλείψει ορισμένες από αυτές τις διαφορές μεταξύ των κρατών – μελών αλλά σίγουρα όχι όλες. Οι διαφορές οι οποίες έχουν απομείνει οδήγησαν τις πιο αδύναμες και ευάλωτες οικονομίες του νότου (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία) σε μείωση της εθνικής παραγωγής και του ΑΕΠ δημιουργώντας την ανάγκη για δύσκολες δημοσιονομικές προσαρμογές. Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί και η απουσία πολιτικών για τη συναλλαγματική ισοτιμία οι οποίες και θα μπορούσαν να βοηθήσουν σε αυτή τη διαδικασία προσαρμογής.

Υπό αυτή την έννοια, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι οι χώρες της Ε.Ε οι οποίες την 1η Ιανουαρίου 1999 εντάχθηκαν στην Ευρωζώνη ανέλαβαν ένα σημαντικό κίνδυνο. Επίσης, η θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών συνεχίζει να έχει σημασία για τις χώρες εκείνες που εξετάζουν το ενδεχόμενο να ενταχθούν στην ευρωζώνη ή για τις χώρες από άλλες περιοχές του κόσμου που οδεύουν προς τη δημιουργία δικής τους νομισματικής ένωσης.

Έτσι, ο κίνδυνος του μεγάλου κόστους προσαρμογής εν όψει των ασύμμετρων διαταραχών μπορεί να μειωθεί με την εφαρμογή των παρακάτω δύο στρατηγικών[29]:

1. Η πρώτη συνίσταται στο να γίνουν οι αγορές πιο ευέλικτες, έτσι ώστε να μπορούν οι ασύμμετρες διαταραχές να προσαρμοστούν καλύτερα.
2. Η δεύτερη συνίσταται στην επιτάχυνση της διαδικασίας της πολιτικής ενοποίησης. Αυτό θα μειώσει τις εθνικές ιδιομορφίες και συνεπώς την εμφάνιση ασύμμετρων διαταραχών που έχουν πολιτική ή θεσμική προέλευση.

4.2 Η Ελλάδα στη ζώνη του ευρώ

Όπως είδαμε και στη προηγούμενη παράγραφο η Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση δεν αποτελεί σήμερα μια άριστη νομισματική περιοχή. Είναι γεγονός πως η ιδέα για ένα νόμισμα σε μια ενιαία αγορά ήταν μια πρωτοπόρα ιδέα η οποία όμως συνάντησε και συνεχίζει έως και σήμερα να συναντά σημαντικές δυσκολίες. Πρώτα από όλα η ευρωζώνη αντιμετωπίζει βασικά δομικά προβλήματα τα οποία και θα έπρεπε να έχουν προβλεφθεί από την αρχή.

Όπως προκύπτει από τη μακροοικονομική θεωρία το νόμισμα της κάθε χώρας αντικατοπτρίζει τη δυναμική της οικονομίας της. Για παράδειγμα, προ της δημιουργίας της ΕΝΕ η Γερμανία ως μια ηγέτιδα χώρα στην Ε.Ε, ήταν και συνεχίζει έως σήμερα να είναι μια ισχυρή οικονομία η οποία στηρίζεται στις μεγάλες της βιομηχανίες και στις εξαγωγές της. Ως αποτέλεσμα αυτής της δυναμικής η Γερμανία είχε ως νόμισμα της το «σκληρό» και ισχυρό μάρκο. Αντίθετα, η Ελλάδα ακόμα και προ της κρίσης του 2009 ήταν μια χώρα με ασθενή οικονομία η οποία βασιζόταν κυρίως στην εγχώρια κατανάλωση η οποία και γίνονταν κυρίως με χρήματα που λάμβανε η χώρα με εξωτερικό δανεισμό ή ως προϊόν παραοικονομίας. Έτσι, η Ελλάδα ήταν μια χώρα με συσσωρευμένο εξωτερικό χρέος και χωρίς ουσιαστική εθνική παραγωγή, μια χώρα που οι πολίτες της ζούσαν σε μια επίπλαστη ευημερία. Η Ελλάδα είχε ως εθνικό νόμισμα της δραχμή, ένα «αδύναμο» νόμισμα το οποίο όμως ήταν ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των ασκούντων την οικονομική πολιτική. Κάθε φορά που η Ελλάδα

[29]Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής ΟικονομικήςΟλοκλήρωσης, εκδόσεις Σταμούλη

αντιμετώπιζε πρόβλημα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών η Κεντρική Τράπεζα υποτιμούσε το νόμισμα έναντι του δολαρίου και έτσι βραχυχρόνια διόρθωνε την ανισορροπία αυτή κερδίζοντας χρόνο, χωρίς βέβαια να διορθώνει την χαμηλή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Επομένως, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως ένα δομικό πρόβλημα της ευρωζώνης είναι ότι αυτή θα έπρεπε να είχε προβλέψει πρώτα να έχει πραγματοποιηθεί η μέγιστη δυνατή σύγκλιση μεταξύ των οικονομιών των κρατών της ΕΝΕ και μετά να προχωρήσει στην εφαρμογή του κοινού νομίσματος. Με βάση την παραπάνω ανάλυση είναι λανθασμένη απόφαση δύο κράτη με τόσο αποκλίνουσες οικονομίες (Ελλάδα και Γερμανία) να έχουν το ίδιο νόμισμα καθώς η αδύναμη οικονομία (Ελλάδα) δεν μπορεί να ανταποκριθεί στο κόστος ενός τόσο ισχυρού νομίσματος όπως το ευρώ, το οποίο μάλιστα δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική δυναμική της οικονομίας της.

Δεύτερον, όταν έγινε η εφαρμογή του ευρώ ως ενιαίο νόμισμα υπήρχαν σημαντικές διαφορές σε βασικούς θεσμούς μεταξύ των κρατών μελών της ΕΝΕ όπως η απασχόληση, η κοινωνική συνοχή, η παιδεία, η υγεία κτλ. Επομένως θα έπρεπε πρώτα να έχει πραγματοποιηθεί μια προσπάθεια για ουσιαστική σύγκλιση των οικονομιών των κρατών της ζώνης του ενιαίου νομίσματος και ύστερα να δημιουργηθεί η νομισματική ένωση.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 η Ελλάδα προσπάθησε να «προλάβει το τρένο της Ευρωζώνης» προκειμένου να γίνει μέλος ενός πολύ ισχυρού οικονομικού φόρουμ και να μπορέσει να κρύψει τις δικές της αδυναμίες.

Δύο ήταν όμως τα σημαντικά ζητήματα τα οποία έκαναν δύσκολη την εισαγωγή της Ελλάδας στο club των ισχυρών της Ευρώπης: το υψηλό δημόσιο χρέος και το μεγάλο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

4.2.1 Οι ανισορροπίες στο δημόσιο χρέος και στο δημοσιονομικό έλλειμμα

4.2.1.1 Δημόσιο χρέος και πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Είναι γεγονός πως στην Ελλάδα μετά το 1993 οι κυβερνήσεις ποτέ δεν προσπάθησαν να λάβουν σοβαρά μέτρα για την αντιμετώπιση του δημοσίου χρέους το οποίο είχε ξεφύγει πάρα πολύ.

Την περίοδο 1998-1999 ο Πρωθυπουργός Σημίτης έκανε μεγάλες προσπάθειες ώστε να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα άρα και το χρέος έτσι ώστε η χώρα να μπορέσει να ακολουθήσει τους όρους τις συνθήκης του Μάαστριχτ και να μπορέσει επομένως η ελληνική οικονομία να «δεθεί» στο άρμα της Ευρώπης και του ενιαίου νομίσματος. Η συνθήκη του Μάαστριχτ (όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο) για την οικονομική ενοποίηση των λαών της Ευρώπης (1992) περιελάμβανε τον όρο πως προκειμένου μια χώρα με χρέος υψηλότερο του 60% του ΑΕΠ (π.χ Ελλάδα) να ενταχθεί στην ΟΝΕ θα έπρεπε το χρέος της την τελευταία τριετία να ακολουθεί πτωτική τάση.

Είναι γεγονός πως τη περίοδο αυτή από το 1997 έως και το 2004 η Ελλάδα πέτυχε το κατά πολλούς ακατόρθωτο να περιορίσει σημαντικά τα τρέχοντα ελλείμματα της και να μπει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Άμεση θετική συνέπεια από την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ ήταν η αισθητή μείωση του επιτοκίου δανεισμού (spread) της χώρας καθώς εγγυητής πλέον δεν ήταν το αφερέγγυο ελληνικό δημόσιο αλλά η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Έτσι με πολύ μικρό κόστος δανεισμού, τα επιτόκια που δανείζονται το κράτος και οι πολίτες μειώνονται δραματικά. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η τάση για υπερδανεισμό των πολιτών η οποία είχε ξεκινήσει από το 1997. Το κράτος δανείζεται με χαμηλά επιτόκια (1-1,5%) από τις αγορές και τα χρήματα αυτά μέσω των τραπεζών επαναδανείζονται στους πολίτες δημιουργώντας πλούτο και ευημερία. Η οικονομία της χώρας αναπτύσσεται με ρυθμούς 4% του ΑΕΠ. Από το 2001 και μετά η κυβέρνηση αφού θεώρησε πως πέτυχε το στόχο για ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη ξεκίνησε να δίνει κοινωνικές παροχές επειδή είχε την οικονομική δυνατότητα να τις κάνει. Παράλληλα βέβαια με τις επιτυχίες σε οικονομικό επίπεδο η χώρα είχε αναλάβει και την υποχρέωση της διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων,. Έτσι από το 2002 και μετά η χώρα δανείζεται μεγάλα ποσά από το εξωτερικό ώστε να δημιουργήσει τις κατάλληλες υποδομές για τους αγώνες. Όμως η διόγκωση του δημόσιου χρέους δείχνει να μην απασχολεί τους κυβερνώντες καθώς είναι τέτοια η οικονομική ανάπτυξη που γνωρίζει η χώρα ώστε το αυξημένο χρέος να μην επηρεάζει την πραγματική οικονομία. Με λίγα λόγια θα μπορούσαμε να πούμε ότι η είσοδος της Ελλάδας στην ΟΝΕ αποτελεί τη διόρθωση των δημοσιονομικών αστοχιών της δεκαετίας του 1980.

Διάγραμμα: Δημοσιονομικό πλεόνασμα / έλλειμμα ελληνικής κυβέρνησης

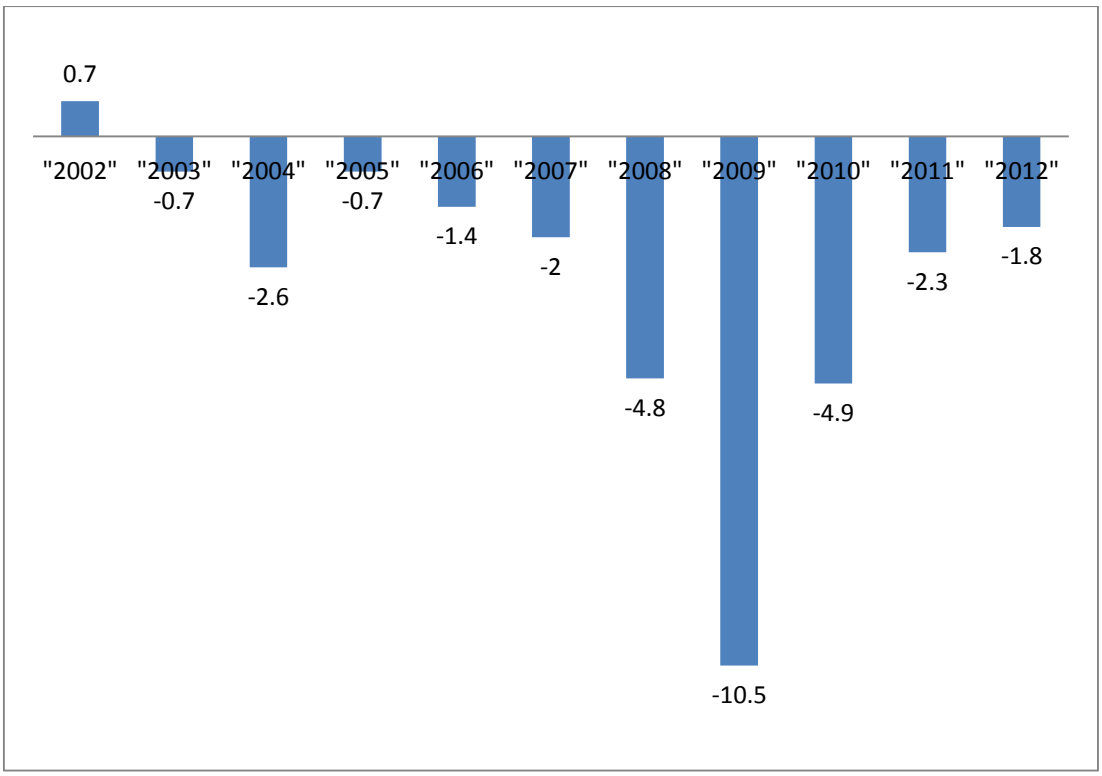

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Άντληση στοιχείων από: Eurostat, Government deficit/surplus, debt and associated data

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον της οικονομικής άνθησης έγινε αλλαγή το Μάρτιο του 2004 στη διακυβέρνηση της χώρας. Η αλήθεια είναι όμως πως παρά τη μεγάλη δημοσιονομική προσαρμογή που πέτυχε η κυβέρνηση Σημίτη και την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ δεν λύθηκαν ως δια μαγείας τα χρόνια δομικά προβλήματα της χώρας. Παρά τις ιδιωτικοποιήσεις και τις γενικότερες επενδύσεις που είχαν γίνει στον ιδιωτικό τομέα, ο δημόσιος τομέας της χώρας συνέχιζε να είναι υπερφορτωμένος από υπαλλήλους οι οποίοι συνέχισαν να είναι αντιπαραγωγικοί και με υψηλό κόστος εργασίας. Έτσι, μετά το τέλος των Ολυμπιακών αγώνων ξεκίνησαν να φαίνονται σιγά σιγά τα διαρθρωτικά προβλήματα που είχε η χώρα. Η ανάπτυξη μετά το τέλος των Αγώνων άρχισε σταδιακά να μειώνεται και έτσι τα πρωτογενή ελλείμματα της οικονομίας άρχισαν ξανά να εμφανίζονται και να συσσωρεύονται και πάλι στο δημόσιο χρέος. Το κράτος για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανάγκες για καταβολή μισθών, συντάξεων αλλά και την πληρωμή ομολόγων αναγκάστηκε να μπει σε ένα φαύλο κύκλο δανεισμού. Βέβαια όσο το κράτος έδειχνε να μην μπορεί να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα τόσο τα επιτόκια δανεισμού της χώρας μας αυξάνονταν διεθνώς και έτσι τόσο ποιο

ακριβά δανειζόμασταν προκειμένου να καλυφθούν τα τρέχοντα κάθε φορά ελλείμματα.

Σε αυτό το σημείο βέβαια δεν θα πρέπει να αγνοηθεί και η αλλαγή που συντελέστηκε στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον από το 2001 και μετά την πτώση των δίδυμων πύργων στις ΗΠΑ.

Από το 2007 και μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers στις ΗΠΑ, το οικονομικό σύστημα άρχισε να αλλάζει και η παγκόσμια οικονομία να προσαρμόζεται σε χαμηλότερα επίπεδα δανεισμού. Έτσι λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης η οποία βρισκόταν προ των πυλών, όσες χώρες είχαν δανείσει άλλες άρχισαν να ζητούν τα χρήματα τους πίσω υπό το φόβο της χρεοκοπίας. Από την άλλη όσες χώρες είχαν δανειστεί κεφάλαια εξαιτίας της πτώσης της κατανάλωσης αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα ώστε να αποπληρώσουν τους δανειστές τους οι οποίοι και πίεζαν για αυτό. Έτσι ως αποτέλεσμα της κρίσης αυτής θα μπορούσαμε να πούμε πως ήρθαν αντιμέτωπες με την καινούργια, δύσκολη οικονομική πραγματικότητα χώρες οι οποίες στηρίξει την ανάπτυξη τους στον υπερδανεισμό όπως η Ιρλανδία, η Ισλανδία και το Ντουμπάι.

Μία από τις χώρες με σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα η οποία είχε στηρίξει την παραγωγική της βάση στα δανεικά χρήματα που έρχονταν από το εξωτερικό ήταν και η Ελλάδα. Είναι αλήθεια πως η κυβέρνηση Καραμανλή δεν έλαβε καμία πρόνοια για το έλλειμμα το οποίο αυξήθηκε επί των ημερών της. Η αποτυχία της κυβέρνησης αυτής φάνηκε καθώς το μόνο μέτρο δημοσιονομικής πολιτικής ήταν ο υπέρογκος δανεισμός ώστε να καλυφθούν τα ελλείμματα της οικονομίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως την πενταετία 2004-2009 η Ελλάδα δανείστηκε 186 δις ευρώ, ενώ την περίοδο 1996 – 2004 το δημόσιο είχε δανειστεί 72 δις ευρώ. Έτσι γίνεται αντιληπτό πως η κυβέρνηση Καραμανλή έκρυβε το πρόβλημα της οικονομίας δανειζόμενη χρήματα από το εξωτερικό, χάνοντας κάθε έλεγχο στο δανεισμό. Όλα αυτά μέχρι το 2009 όπου και λόγω της πίεσης που ασκήθηκε στη κυβέρνηση εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης αποκαλύφθηκε το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος και των ελλειμμάτων και η χώρα πήγε σε εκλογές στις οποίες η Νέα Δημοκρατία ηττήθηκε με μεγάλη διαφορά.

Τον Απρίλιο του 2010 η Ελλάδα μπροστά στο κίνδυνο της άμεσης και άτακτης χρεοκοπίας και της διαφαινόμενης στάσης πληρωμών και αναγκάστηκε να ζητήσει οικονομική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Για κάποιους αυτή η λύση ήταν μονόδρομος καθώς οι στρόφιγγες του

διεθνούς δανεισμού για τη χώρα είχαν κλείσει καθώς το επιτόκιο δανεισμού (spread) είχε εκτιναχθεί σε ιστορικά μεγέθη. Αξίζει να αναφερθεί όμως πως κάποιοι κύκλοι υποστήριζαν πως υπήρχε και άλλος δρόμος μακριά από την «ασφυκτική αγκαλιά» του Δ.Ν.Τ. και άσκησαν και συνεχίζουν να ασκούν μέχρι και σήμερα κριτική στον πρώην Πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου.

Ενδεικτικό της οικονομικής και πολιτικής αστάθειας στην Ελλάδα είναι ότι η χώρα μέσα σε μόλις τρία χρόνια έχει αλλάξει τέσσερις κυβερνήσεις.

Α. Κυβέρνηση υπό τον Γ. Παπανδρέου (2009 - Νοέμβριος 2011)

Β. Κυβέρνηση υπό τον Λ. Παπαδήμο (Νοέμβριος 2011 - Μάιος 2012)

Γ. Κυβέρνηση υπό τον Π. Πικραμμένο (16 Μαΐου 2012 - 17 Ιουνίου 2012)

Δ. Κυβέρνηση υπό τον Α. Σαμαρά (17 Ιουνίου 2012 - σήμερα)

4.2.1.2 Η εξέλιξη του δημόσιου χρέους από το Μάαστριχτ (1992) έως και το 2012

Στην παρακάτω ανάλυση διακρίνουμε την εξέλιξη του δημόσιου χρέους της χώρας το μελετούμε σε τρεις περιόδους:

Α. Τη περίοδο ορισμού των κριτηρίων του Μάαστριχτ έως και την εισαγωγή της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ (1992 – 2001)

Β. Τη περίοδο από την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη έως και την αλλαγή της κυβέρνησης πριν την υπαγωγή της χώρας στο Δ.Ν.Τ (2002 – 2009)

Γ. Τη περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής (2010 – 2012)

Α.

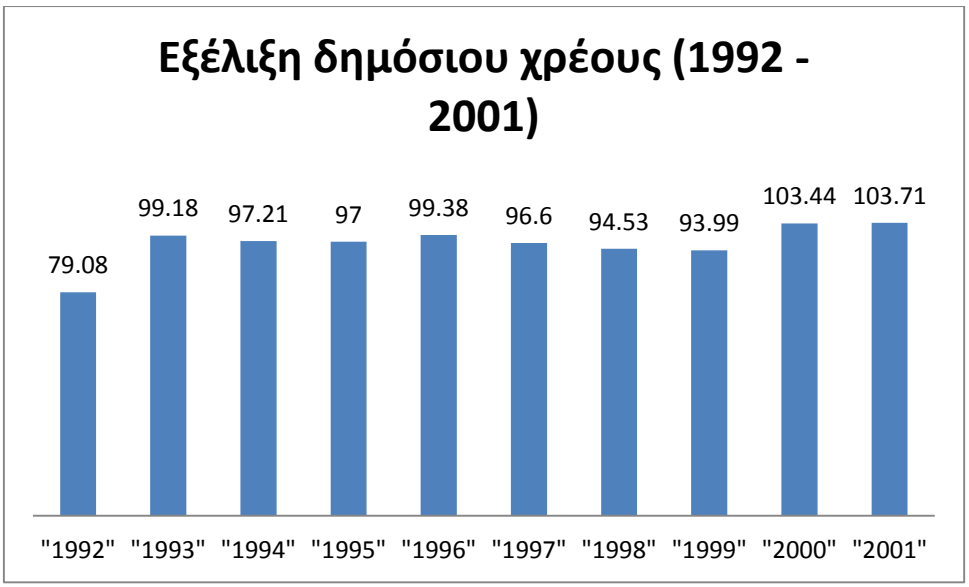

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Β.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γ.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.2.1.3 Πρωτογενές πλεόνασμα / έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού

Η προσπάθεια διερεύνησης του κατά πόσον η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη ήταν επωφελείς ή όχι για την οικονομία της χώρας, θα ξεκινήσει με την εξέταση της εξέλιξης δύο βασικών οικονομικών μεγεθών στο χρόνο, τόσο στην περίπτωση της ιδίας όσο και της Ευρωζώνης των 17 χωρών, και ειδικότερα 1ον του δημοσίου χρέους και 2ον του πρωτογενούς πλεονάσματος / ελλείμματος.

Σχεδιάγραμμα 1: Πρωτογενές πλεόνασμα/έλλειμμα (%ΑΕΠ)

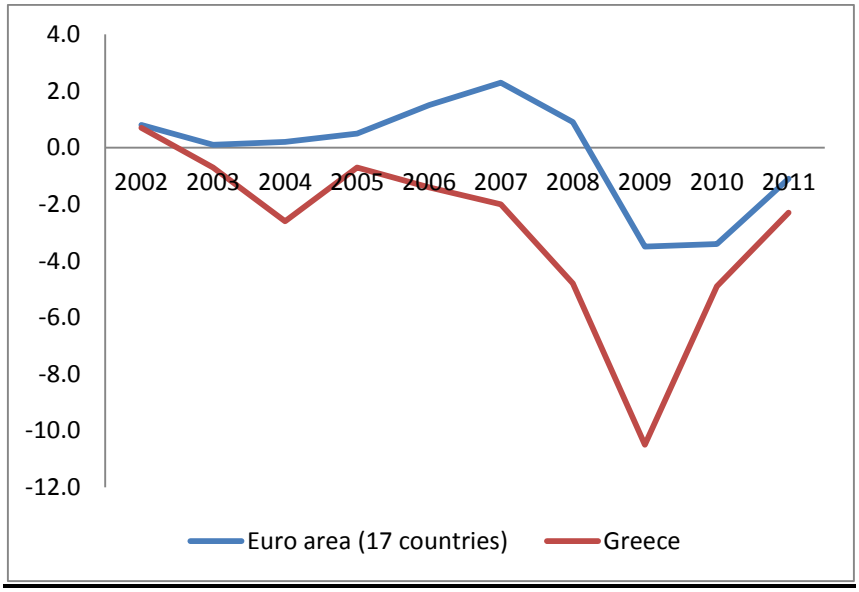

(ιδία επεξεργασία)

Πηγή: Eurostat

Στην Ελλάδα συνέβη ο απόλυτος δημοσιονομικός εκτροχιασμός. Η χώρα αρχίζει το 2002 να έχει ένα πρωτογενές πλεόνασμα ίδιο με την ευρωζώνη της τάξης του 0,7%. Στα χρόνια που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις συνεχίζουν την ίδια ασύδοτη δημοσιονομική πολιτική και με μότο «πως είναι πιο φθηνό να εισάγεις κάτι παρά να το παράγεις ο ίδιος» διαλύουν την εθνική παραγωγή. Αυτό μεσοσταθμικά κάνει την Ελλάδα μια χώρα αποκλειστικά παροχής υπηρεσιών στην οποία κανείς δεν παράγει τίποτε ενώ ο δημόσιος τομέας είναι τεράστιος και αντιπαραγωγικός. Έτσι το 2009, το πρωτογενές έλλειμμα της οικονομίας βρίσκεται στο 10%, την ίδια στιγμή που αυτό της ευρωζώνης βρισκόταν στο 3,5%. Τα έτη 2010, 2011 παρατηρούμε μια εντυπωσιακή είναι αλήθεια δημοσιονομική προσαρμογή και μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος της χώρας στο 2,3%, αποτέλεσμα που προήλθε όμως όχι από την ανασύσταση της εθνικής παραγωγής ή την πάταξη της φοροδιαφυγής αλλά από τις αιματηρές περικοπές σε μισθούς, συντάξεις και από την πολύ μεγάλη φορολογία που επιβλήθηκε στα χρόνια αυτά.

Σχεδιάγραμμα 2: Το δημόσιο χρέος (%ΑΕΠ)

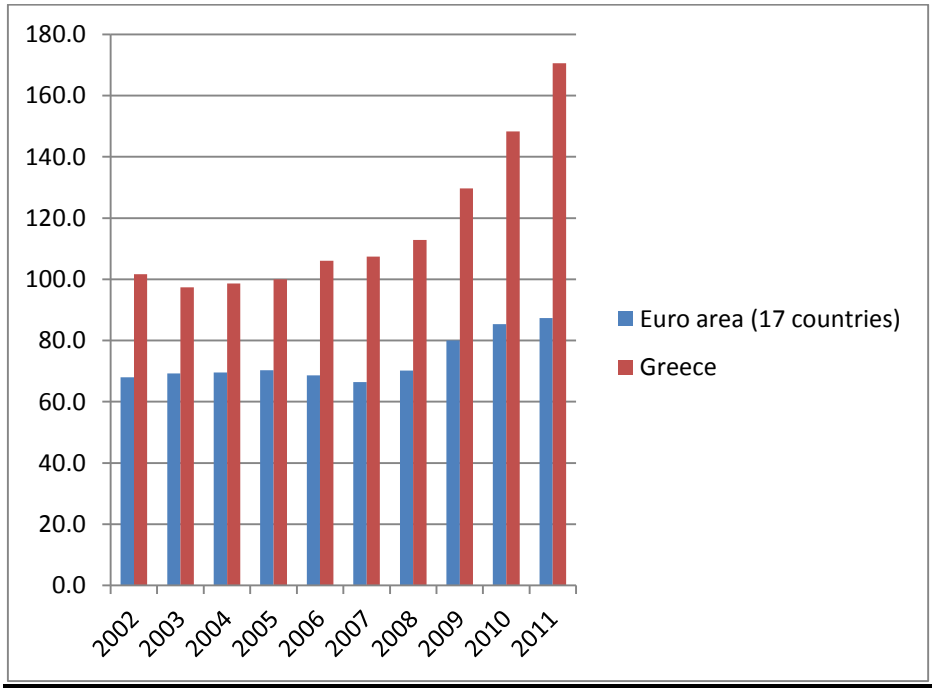

(ιδία επεξεργασία)

Πηγή: Eurostat

Έτσι ως αποτέλεσμα τόσο των πρωτογενών ελλειμμάτων, όσο και του υπερδανεισμού και της δημοσιονομικής κακοδιαχείρισης προκύπτει το αποτέλεσμα του χρέους που βλέπουμε στο διάγραμμα 2.

Το δημόσιο χρέος της χώρας ως αποτέλεσμα «αμαρτιών» του παρελθόντος διαμορφώθηκε το 2002 λίγο πάνω από το 100% του ΑΕΠ. Στη πορεία και λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και εξαιτίας των χρημάτων που δαπάνησε η χώρα για υποδομές, ώθησαν την ανάπτυξη και έτσι το δημόσιο χρέος μειώθηκε λίγο ως το 96%. Την ίδια ώρα ο μέσος όρος των χωρών της ευρωζώνης κυμαινόταν λίγο πάνω από το 65%, παρατηρούμε επομένως μια τεράστια απόκλιση. Τα επόμενα χρόνια χαρακτηρίζονται από δημοσιονομικό εκτροχιασμό κάθε χρόνο η χώρα παρουσιάζει έλλειμμα στο προϋπολογισμό και προκειμένου να μην υπάρξει στάση πληρωμών το έλλειμμα καλύπτεται με εξωτερικό δανεισμό. Ως αποτέλεσμα αυτών το 2010 και ενώ το χρέος έχει φτάσει στο 150% και ο δανεισμός από τη διατραπεζική αγορά είναι ιδιαίτερα ακριβός, η κυβέρνηση αποφασίζει τη προσφυγή της χώρας για δανεισμό από την ΕΚΤ και το ΔΝΤ. Το αποτέλεσμα είναι μέσα σε ένα μόλις χρόνο το ελληνικό δημόσιο χρέος να φτάσει στο 170% ΑΕΠ την ίδια στιγμή που ο μέσος όρος της ευρωζώνης κυμαίνεται στο 87%[30].

[30]Πηγή: Eurostat

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ. ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

Στην εργασία αυτή έγινε προσπάθεια να αναλυθεί ο ρόλος του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΕΟΝΕ) και κατά πόσο αυτή έχει επιτύχει τους στόχους της και έχει συμβάλλει στην ολοκλήρωση της ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το βασικό όμως ζήτημα το οποίο διαπραγματεύτηκε η εργασία αυτή ήταν ο ρόλος της Ελλάδας στη νομισματική ένωση και αν η χώρα τελικά έχει αποκομίσει θετικά οφέλη από τη συμμετοχή της σε αυτή ή όχι.

Όπως προέκυψε από την παραπάνω ανάλυση η ευρωζώνη δεν είναι μια άριστη νομισματική περιοχή επομένως δεν μπόρεσε να οδηγήσει στην οικονομική ενοποίηση των κρατών – μελών. Ο κυριότερος λόγος της αποτυχίας της βρίσκεται στη λάθος δομή της καθώς η ευρωζώνη αποτελείται μέχρι και σήμερα από κράτη με αποκλίνουσες οικονομίες. Το κλασικό παράδειγμα είναι η Γερμανία και η Ελλάδα, δύο χώρες των οποίων τα οικονομικά μεγέθη είχαν μεγάλη απόκλιση ακόμη και προ της οικονομικής κρίσης, αυτό όμως δεν τις εμπόδισε να συμμετάσχουν στην ίδια νομισματική ένωση. Έτσι, θα έπρεπε αρχικά να είχε γίνει η μέγιστη δυνατή προσπάθεια σύγκλισης των οικονομιών των χωρών των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διάφορα θέματα όπως: την ποσότητα του ΑΕΠ, τους ρυθμούς ανάπτυξης των οικονομιών, τη διάρθρωση των οικονομιών, τη μείωση των μισθολογικών ανισοτήτων κτλ και μετά να δημιουργηθεί η νομισματική ένωση. Δυστυχώς οι πολιτικοί ηγέτες της Ευρώπης δεν προετοίμασαν κατάλληλα το έδαφος και δημιούργησαν μια νομισματική ένωση αποτελούμενη από ετερόκλητες οικονομίες, η οποία στην πρώτη δύσκολη συγκυρία όπως η τρέχουσα οικονομική κρίση θα απειλούνταν με κατάρρευση όπως συμβαίνει σήμερα.

Η Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ήταν μια χώρα με μεγάλο εξωτερικό χρέος το οποίο και αυξανόταν διαρκώς λόγω του συνεχούς ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών λόγω των αθρόων εισαγωγών. Επίσης, η παραγωγική βάση της χώρας είχε διαλυθεί και η φαινομενικοί ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας προέρχονταν μόνο από την κατανάλωση η οποία και συνέβαινε εξαιτίας του μεγάλου εξωτερικού δανεισμού.

Η ανταγωνιστικότητα της χώρας μειωνόταν συνεχώς και το μόνο εργαλείο ρύθμισης της νομισματικής πολιτικής ήταν η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, της δραχμής έναντι του αμερικάνικου δολαρίου, μια κίνηση η οποία και διόρθωνε βραχυχρόνια της στρεβλώσεις στην οικονομία δίνοντας χρόνο τους πολιτικούς και επιβαρύνοντας ακόμη περισσότερο το μέλλον της χώρας. Η Ελλάδα με την απόφαση της να συμμετάσχει στην ευρωζώνη ουσιαστικά παρέδωσε το μοναδικό εργαλείο νομισματικής πολιτικής που κατείχε, την υποτίμηση του νομίσματος στην ΕΚΤ καθώς πλέον εκεί θα γινόταν η έκδοση του χρήματος. Επίσης πρέπει να σημειωθεί πως η ελληνική κυβέρνηση της εποχής εκείνης κατόρθωσε να πιάσει τις προϋποθέσεις συμμετοχής στην ευρωζώνη όπως εκείνες είχαν θεσπιστεί χρησιμοποιώντας μεθόδους «δημιουργικής λογιστικής» παραποιώντας σε μεγάλο βαθμό τα οικονομικά στοιχεία της χώρας. Σκοπός της τότε κυβέρνησης ήταν η Ελλάδα να μπει στην «ευρωζώνη των ισχυρών» προκειμένου να μπορέσει να καλύψει τα δικά της προβλήματα και τις δικές της αδυναμίες. Το 2001 η Ελλάδα αποτέλεσε μέλος της οικονομικής και νομισματικής ένωσης και πλέον ως μέλος των ισχυρών οικονομιών της Ευρώπης πέτυχε δανεισμό με πολύ χαμηλό επιτόκιο γύρω στο 1,5%. Η Ελλάδα δανειζόταν με κόστος δανεισμού όσο περίπου και η Γερμανία. Αυτό «φόρτωσε» την Ελλάδα με ένα ακόμη μεγαλύτερο εξωτερικό χρέος λόγω του δανεισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται πως τη δεκαετία 2001 – 2011 το ελληνικό δημόσιο χρέος υπερδιπλασιάστηκε.

Κλείνοντας την εργασία αυτή θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε μακροπρόθεσμα ως λανθασμένη την κίνηση της Ελλάδας να συμμετάσχει στην Ευρωζώνη με τον τρόπο που την χειρίστηκαν οι ελληνικές κυβερνήσεις. Η χώρα αντί να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία αυτή και να αναμορφώσει τα οικονομικά της στοιχεία επέλεξε να υποπέσει στον αλόγιστο δανεισμό. Η πολιτική αυτή οδήγησε σε βραχυπρόθεσμη ανάπτυξη όμως μακροπρόθεσμα υπόσκαψε το μέλλον της χώρας.

Σήμερα, η οικονομική κρίση ταλανίζει την ελληνική οικονομία και θέτει και κίνδυνο τις προοπτικές και το μέλλον της Ευρωζώνης. Προσωπική άποψη αποτελεί πως αν και η Ελλάδα έκανε λάθος με το να συμμετάσχει στο εγχείρημα της ΟΝΕ μη όντας έτοιμη για αυτό σήμερα όπως έχει διαμορφωθεί το οικονομικό περιβάλλον μια απόφαση για έξοδο από την ευρωζώνη και επάνοδο σε εθνικό νόμισμα θα ήταν καταστροφική για τη χώρα.

Το δημόσιο χρέος θα εκτινασσόταν σε δυσθεώρητα ύψη, ο πληθωρισμός θα αυξανόταν υπέρμετρα, το τραπεζικό σύστημα θα κατέρρεε και η δημοκρατία καθώς και η κοινωνική συνοχή θα ήταν δύσκολο να προστατευτούν.

Χωρίς αμφιβολία το ύψος του δημόσιου χρέους είναι ένας παράγοντας ο οποίος απασχολεί τις οικονομίες όλων των κρατών σήμερα. Σε πολλές οικονομίες η χρηματοπιστωτική κρίση φανέρωσε μια σειρά από δομικές αδυναμίες και μετέτρεψε την κρίση χρέους σε κρίση δανεισμού προκαλώντας σε αυτές αδυναμία δανεισμού και οικονομική ασφυξία. Ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα τα οποία και προέκυψαν από την εργασία αυτή και αναφέρονται στη σημασία του δημόσιου χρέους είναι τα εξής:

1. Το δημόσιο χρέος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πρωτογενές έλλειμμα της χώρας, Μεγάλο και συνεχές πρωτογενές έλλειμμα προκαλεί συνήθως ένα μεγάλο και συσσωρευμένο δημόσιο χρέος

2. Η νομισματική ένωση (Ευρωζώνη) εξ' αρχής είχε να αντιμετωπίσει σημαντικά δομικά προβλήματα ένα από τα οποία ήταν και το ίδιο το κοινό νόμισμα. Οι οικονομολόγοι θεωρούν πως το εθνικό νόμισμα αντικατοπτρίζει τη δυναμική της οικονομίας κάθε χώρας. Στην προ ευρώ εποχή υπήρχαν διάφορα νομίσματα. Η Γερμανία λ.χ είχε το μάρκο το οποίο ήταν ένα ισχυρό νόμισμα και συμβόλιζε την ισχυρή γερμανική οικονομία. Αντίθετα η Ελλάδα είχε τη δραχμή ένα όχι τόσο «σκληρό» νόμισμα το οποίο όμως μπορούσε συχνά να υποτιμήσει χρησιμοποιώντας το ως εργαλείο δημοσιονομικής πολιτικής. Έτσι πρώτα θα έπρεπε οι οικονομικές των χωρών της ένωσης να συγκλίνουν και μετά θα έπρεπε να υιοθετηθεί το κοινό νόμισμα

3. Όλες σχεδόν οι εξεταζόμενες χώρες του ευρωπαϊκού νότου έχουν σοβαρό πρόβλημα με το δημόσιο τους χρέος

4. Όλες ανεξαιρέτως οι οικονομίες της ευρωζώνης επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική κρίση. Περισσότερο από όλες όμως η Ελλάδα την οποία η κρίση βρήκε «ανοχύρωτη» χωρίς εθνική παραγωγή και με ένα νόμισμα το οποίο δεν ευνοούσε τις εξαγωγές.

5. Στις χώρες τις οποίες το ΔΝΤ δανείζει αποκλειστικά (Ελλάδα, Πορτογαλία) η συνεργάζεται με αυτές (Ιταλία , Ισπανία) παρατηρούμε αισθητή μείωση στο

πρωτογενές τους πλεόνασμα αλλά ταυτόχρονα και μεγάλη αύξηση στο δημόσιο χρέος αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία:

1. Αγγελόπουλος Β. (2009), «Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα» Εκδόσεις ecomonia

2. Αλεξάκης Π. (2000), Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση, εκδόσεις Σάκκουλας

3. Ζαχαριάδης – Σούρας Δ., (2007), Χρήμα, Πίστη, Τράπεζες Β ' έκδοση, εκδόσεις Σταμούλης

4. Θεοδωρόπουλος Σ. (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, Εκδόσεις Σταμούλη

5. Λαπαβίτσας Κ. (2010), Η ευρωζώνη ανάμεσα στη λιτότητα και την αθέτηση πληρωμών, εκδόσεις Λιβάνης

6. Μούσης Ν., (2005), Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση

7. Πατουλιάς Δ.(2009), «Η κρίση αλλάζει τη ζωή μας και το management», εκδόσεις Κριτική

8. Παπαδήμος Λ. (2000), «Από τη δραχμή στο ευρώ», Οικονομικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος, Νο 15, σελ 9-13

9. Χριστοδουλίδης Θ. – Στεφάνου Κ., (2006), Η συνθήκη του Μάαστριχτ, εκδόσεις Σιδέρης

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία:

1. Dima C. (2004), "The History of Euro" In Eng. Ioan – Lucian BOLUNDUT (eds) Annals of the University of Petrosani, vol. IV, pp. 66-67, Petrosani: UniversitasPublising House

2. Gunten W. Beck (2007), European Monetary Policy TheBarro - Gordon Model, University of Siegen

3. Greece country macro data (1961-2012), Eurostat

4. Krugman P., Obstfeld M. (2007), «ΔιεθνήςΟικονομικήθεωρίακαιπολιτική – ΤόμοςΑ'», εκδόσειςΚριτική

5. N. Gregory Mankiw (2006), «Αρχές της Οικονομικής – Α' τόμος», εκδόσεις Τυπωθητώ

Διαδίκτυο:

1. http://stats.oecd.org

2. https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ggdc.net%2Fmaddison%2FHistorical_Statistics%2Fhorizontal-file_02-2010.xls&ei=xuvGUtqiNOGw0QXOiAE&usg=AFQjCNFFKKZ1UysTOutlY4NsZF9qwdu2Hg

3. http://fx.sauder.ubc.ca/etc/USDpages.pdf

4. http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/escb_web_2011el.pdf?347fee7aa23cc06485f888731981b482 (σελ. 5 και 6)

5. www.bankofgreece.gr